

KISKUNMAJSA TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Kiskunmajsa Város

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Örökségvédelmi vizsgálat - építészeti munkarész

Készítette: Pap Ádám
okl. építész
építész vezető tervező - É/1 06 0094
településrendezési vezető tervező - TT1 06 0094
műemléki szakértő - műemléki érték dokumentálása - 21-0221
6720 Szeged, Arany János utca 7.
Tel.: 06-70-617-50-02

TARTALOM

Bevezetés

1. A település történeti leírása

Kiskunmajsa rövid története

Kiskunmajsa kialakulásának vázlata

Kiskunmajsa gazdálkodásának változásai

Településszerkezet

Építészeti hagyományok, jellegzetes épülettípusok

2. A védett műemléki értékek települési értékleltára

A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Az országos építészeti örökség elemei

3. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Településszerkezet

Helyi védelem alatt álló objektumok

Szeged, 2019. december hó

Kiskunmajsa Város

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY

Örökségvédelmi vizsgálat - építészeti munkarész

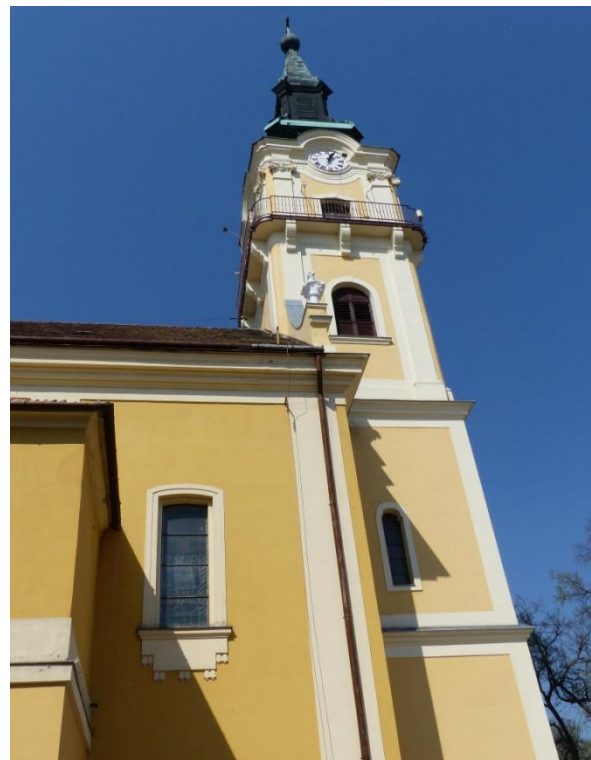
Bevezetés

A XXI. századra a településrendezés gyakorlatában alapvető szemléletváltozás következett be. A megelőző időszak tudományos-technikai eufóriáját a "fenntartható fejlődés" elméletének (már-már dogmaszerűen citált) hangsúlyozása váltotta fel. A nagy ívű elméletek sokszor megfoghatatlan, absztrakt víziói helyett a társadalom a "mindennapok apró szépségeinek" kézzel fogható valóságát választotta. A civil szféra identitás-keresésének legelső, markánsan artikulálódó szintje a település. Ebben a szellemi közegben alapvető fontosságú a helyi értékek, erőforrások feltárása, kiaknázása. Egy-egy település épületekben megőrződött múltja, a felhalmozódott környezeti értékek mind-mind ilyen erőforrás még akkor is, ha hatásai csak közvetett módon érzékelhetők. Nem véletlen, hogy napjainkra már a törvényalkotás szintjén is előtérbe került a helyi építészeti értékvédelem témaköre. Betudható ez annak, hogy egyre nyilvánvalóbb: az elmúlt korok értékeinek megőrzése, az építészeti folyamatosság fenntartása az egyik leghatásosabb eszköz a város arculatának kialakításához. A múlt alkotásai időhöz és helyhez kötik a ma építészeti produktumait is, jelen korunk sokszor túlságosan individuális törekvései között; a genius loci hordozói, eltűnésükkel olyan érték megy veszendőbe, melynek pótlása semmilyen archaizálással, hamisítással nem lehetséges évtizedeken keresztül, egészen addig, míg az "új"-ból "rég" nem lesz. Az építészeti folyamatosság természetesen nem a minden áron való ragaszkodást jelenti a gazdaságosan már nem fenntartható épületekhez (kivéve, ha azok kiemelkedő történeti, művészeti értékkel bírnak), hanem az évszázados építési, fejlődési folyamatba való szerves illeszkedést. A reánk hagyományozódott épített örökség indokolatlan felülírása, negligálása nem lehet cél sem településépítészeti, sem gazdaságossági szempontból, noha természetesen a józan korrekciók a fejlődés értelemszerű velejárói. Nyilvánvalóan egyik kor sem várhatja el, hogy alkotásait tiszteletben tartsák az utódok, ha ő maga mostohán bánik az elődök munkásságával. A környezeti örökség lehetőség szerinti megőrzése tehát egyfajta kötelesség az utókor számára. Mindez természetesen magas fokú "empatikus" készséget, tiszteletet követel meg a múlt értékeivel szemben és nem utolsó sorban a kompromisszumokra való hajlandóságot. A cserébe kapott organikus fejlődés lehetősége viszont nem akármilyen súlyú tényezőként esik latba.

Magyarország (és természetesen Kiskunmajsa) szinte egyedülállóan zivataros történelméből kifolyólag alig rendelkezik rangos ó- és középkori műemlékekkel, a megyében még a barokk és klasszicista stílusok emlékei is meglehetősen ritkák. A történeti épületállomány túlnyomó része a XIX. századból származik, legnagyobb hányada historizáló-eklektikus épület vagy a „népi” építészetnek az „akadémikus” irányzatok által megtermékenyített alkotásai. A XX. század utolsó negyedéig – főként a modern stílus egyeduralma alatt – a XIX. század végének, XX. század elejének historizáló alkotásai, mint egy eredendően retrográdnak bélyegzett, „jobboldali” ideológia építészeti kifejeződése nem számíthattak komoly védelemre, így ki is kerültek az érdeklődés homlokteréből. A Rendszerváltozást megelőzően leginkább a „népi” emlékek örvendtek némi megbecsülésnek, egyes épületeket falumúzeummá, tájházzá alakítottak, vagy eredeti összefüggéseikből kiragadva skanzenbe szállítottak. Ez a „mozgalom” néhány porta, malom, stb. megmaradásához hozzájárult ugyan, de az egykori életmód múzeumi jellegű bemutatása sokkal inkább az 1945 előtti viszonyok elmaradottságát volt hivatva demonstrálni, mint az ősök anyagi kultúrateremtő képessége előtt tisztelegni, nemhogy a múlt hasznosítható tanulságait megtapasztalni. Ennek a szellemiségnek magától értetődő társadalmi vetülete volt, hogy a lakosság kellemetlenül érezte magát saját „paraszi”, mezővárosi építészeti örökségét „lakva”, arra maga is az elmaradottság szimbólumaként kezdett tekinteni, semmint az ősök megőrzésre méltó hagyatékára. Ez természetesen – abban a pillanatban, ahogy a tulajdonosok anyagilag valamelyest megerősödtek – a fennmaradt épületállomány nagyobb részének gyors eltűnéséhez, illetve átépüléséhez vezetett. Nem véletlen, hogy az ország épített öröksége ezen szegmensének „újrafelfedezése” jórészt a városi értelmiség nevéhez fűződik. Noha ezt a tendenciát sokan kárhoztatták már, az mégis bebizonyosodott, hogy a tradicionális házak észszerű felújításával minden további nélkül kialakíthatók korszerű, ráadásul többletértéket hordozó otthonok.

Itt kell szólni egy másik rendkívül erősen meggyökeresedett tévhitről is, amely nagyban meghatározza a tágabb régió építészeti örökségének megítélését. A közgondolkodásban az a nézet jutott túlsúlyra, miszerint az alföldi települések kevés közfigyelemre számot tartó kulturális és táji értékkel rendelkeznek, legfeljebb a „pusztai romantika” érdemelhet említést. Sajnálatos módon, ezeket a nézeteket a helyiek is elfogadták és természetesnek vették. Az utóbbi időkben azonban – többek közt az idegenforgalom preferenciáinak változásai miatt is - felértékelődtek az autentikus, egyedi értékeiket megőrző, azokat bemutatni képes helyszínek, s ebben az összefüggésben egészen másképp kell lássuk az alföldi települések és a táj értékeit. Európai csatlakozásunk után ugyanis, egyre élesebben merül fel a kérdés, mi az, amivel Magyarország speciális, a földrész törzsterületeihez képest aszinkron fejlődése gazdagította Európa környezeti kultúráját. A Dunántúl területe, amely sokkal inkább a nyugati hatások vonzásában fejlődött, vélhetően sokkal ismerősebb a „nyugat” számára, kevesebb felfedezni való értéket rejteget, mint a keleti országrész, az Alföld. Leegyszerűsítve: középkori, vagy barokk műemlékvárosok, mint pl. Sopron, vagy Kőszeg, székesegyházak, várak, várromok a mienknél szerencsésebb történelmi sorsú országokban ezrével, tízezzel maradtak fenn, nyilvánvaló, hogy ebben a „versenyben” törvényszerűen alul maradunk, kevés újjal szolgálhatunk, még akkor is, ha ezek az emlékek számunkra rendkívül fontosak. Ezzel szemben már a XIX. század utazói is felismerték a magyar alföld településhálózatának, tájhasználatának különlegességét és a jelentősebb európai párhuzamok hiányát.

A Kiskunmajsára és környezetére jellemző tájnak ez a kulturális értelemben unikális jellege, a mezővárosokra jellemző gazdálkodás és életmód, olyan erős gyökerű, egyedi anyagi és szellemi műveltséget hozott létre, amely meghatározó maradt a XX. század közepéig és hatásai napjainkig érezhetők. Ez a szellemi, néprajzi, települési és építészeti örökség az, amely áthatja a tájat és méltán tarthat számot érdeklődésre, szemben a fentebb már idézett, alapvetően téves és indokolatlanul pesszimista vélekedéssel. Bőven van mit, tehát megmutatni, felfedezni, bőven van mire büszkének lenni, még akkor is, ha az alföldi táj szépségei, a természeti, biológiai sokszínűség jóval nehezebben kommunikálhatók a nagyközönség felé, mint más, „fotogénebb turistacélpontok”. Szinte kötelesség mindezt megmutatni, de egyben lehetőség is a város számára.

Mert ma még, az elmúlt fél évszázad gyorsított ütemű átalakulásainak, tudatos és nem tudatos pusztításainak dacára, van mit megőrizni, megmenteni, a tévedések egy része még visszafordítható. Ez a feladat azonban jórészt a helyi közösségekre vár, az országos örökségvédelem segítségével csak a „kulcsemlékek” esetében remélhető, hiszen annak a – nemzetközi összehasonlításban nem túl magas – tízegynéhányezer épületnek a megóvása is, amelyet műemlékként tartunk nyilván, erejüket messze meghaladó feladat elé állítja az illetékes hatóságokat, hivatalokat, állami szerveket. Önbecsapás azt hinni, hogy a tradicionális környezeti kultúra emlékei közül elég csak a legértékesebbeket védeni, mert még „úgy is sok van belőlük”. Ami a legnagyobb kincs: az az értékes és kevésbé értékes, de még egységes építészeti szemléletet kifejező épületek által megteremtett harmonikus környezet.

Az eddigiek alátámasztására álljon itt Meggyesi Tamás építészprofesszor néhány sora, aki a legelső között hívta fel a figyelmet a települési értékvédelemnek a szervezett műemlékvédelem által – lehetőségek híján – nem érintett területeire. Az írás az "Utcák és terek az alföldi kertes településekben" című munkájában jelent meg, az ICOMOS által 1987-ben közétett, az épített környezet védelmét deklaráló "Velencei Kartá"-jával kapcsolatban.

"A Velencei Karta jelentősége abban van, hogy először mondja ki: a történetiség egyetemes érték és az egyes korok emlékeit – függetlenül attól, hogy milyen régi korból származnak – települési és környezeti összefüggéseibe beágyazva kell megőrizni. Ez a felhívás meglepő azok számára, akik hozzászoktak ahhoz, hogy éles határvonalat kell vonni védett történeti és egyéb, illetve jelenkori településrészek közt. Maga a műemlékvédelem ugyan eljutott az épületegyüttesek, városrészek védelméig, ez a védelem azonban határokhoz kötött és kizárólagos: a védettség feltételezi saját ellentétét, a "nem védettség"-et és ezzel exkluzív módon kiemeli, miközben el is hanyagolja a történeti fejlődés egy egy-egy megnyilvánulását. A Velencei Karta nem a védetté nyilvánított településrészek és épületek számát kívánja szaporítani, hanem egy új szemléletnek ad hangot, amelyik az ÉPÍTETT EMBERI KÖRNYEZET FOLYAMATOSSÁGÁT helyezi előtérbe. Ez a szemlélet a meglévő

nemesítését előtérbe helyezi a minden áron újat akarással szemben. Nem azt kívánja, hogy állítsuk meg a fejlődést és mindent úgy őrizzünk meg, ahogy az mára kialakult, hanem arra hívja fel a figyelmet, hogy a jövő csak a múlt gyökereiből táplálkozva, azt megőrizve és továbbfejlesztve "ép"-íthető, csak a folyamatosság tiszteletben tartása teremthet "egész"-séges emberi környezetet. Bármelyik rétegét is tagadjuk meg, fojtjuk el saját történelmünknek, az a nemzeti, táji, kulturális és történelmi identitástudat belső meghasonlottságához vezet. Minden igazi kultúra alapja az ősök tisztelete".

Az elmélet gyakorlatba történő átültetése a településkép-védelmi rendelet helyi építészeti értékvédelmet szabályozó előírásain keresztül történik. A jelen vizsgálat feladata felhasználható adatokat szolgáltatni a város településkép-védelmi rendeletéhez a megőrzendő, fejlesztendő építészeti, városépítészeti adottságokról, értékekről. Az értékvizsgálat eredményei két szinten épülnek be majd a jövő városfejlesztési, városrendezési dokumentumaiba: egyrésztől azok nem nélkülözhetik a város fejlődéstörténetének általános tanulságait, másrésztől konkrét javaslatokat kell tartalmazniuk a megőrzendő értékekről, hagyományokról.

Ennek megfelelően a vizsgálat is két alapvető célkitűzésnek kíván eleget tenni: feltárni a város topográfia adottságaiból, történelmi-társadalmi fejlődéséből következő sajátosságokat, a Kiskunmajsára jellemző egyedi jegyeket, hangulati tényezőket, a múlt és a jövő fejlődésének "genetikai kódjait"; meghatározni a fenti általános érvényű következtetésekhez hozzárendelhető konkrét építészeti, városépítészeti elemek körét, legyen az városszerkezeti sajátosság (utcavezetés, teresedés, utcakép, stb.), vagy építészeti elem (épületek, háztípusok, jellegzetes építőanyagok, kerítések, kapuk, szobrok, kutak, stb.), majd ezek közül választva javaslatot adni a védelemre érdemes elemekre.

1. A település történeti leírása

Kiskunmajsza rövid története

Kiskunmajsza vidékének települési lehetőségeit kihasználva már a történelem előtti korok embere is megtelepedett a város környékén. A népvándorlás korának egymást váltó etnikumai után a honfoglaló magyarok érkeztek. A homokos, gyér növényzetű terület kevésbé felelt meg félnomád életmódjuknak, de a közeli Harkakötöny nevének „harka” előtagja a magyar törzsszövetség egyik bírói jogkörrel felruházott vezetőjének emlékét őrizte meg. Majsza környékén a legkorábbi régészeti leletek a rézkori és bronzkori népek megtelepedését bizonyítják. A tatárjárás után telepedtek meg a nomád kunok az Alföld néptelen vidékein, Majsza földje a Csertán nemzetség szállásterületének része lett, ez később a Halas székké alakult át, amelyhez 25 helység és pusztja tartozott.

A kipcsak-török nyelv egyik dialektusát beszélő Belső-ázsiai eredetű kunok a mongolok támadásának hatására kérték bebocsátásukat az országba IV. Béla királytól a Tatárjárás előestjén. Nyelvük közeli rokonságban állt a besenyők egykori és Törökország lakóinak mai nyelvével. A letelepedett magyar és a félnomád kun társadalom életmódjának antagonisztikus ellentéte azonban hamar kiütközött és a súrlódások hatására a kunok fosztogatva Havasalföldre vonultak jelentős könnyűlovas haderőtől fosztva meg a magyar királyt a sorsdöntő összecsapás előtt. A történelemből okulva IV. Béla a mongolok elvonultával ismét behívta a kunokat és jászokat a harcoktól leginkább pusztított részekre telepítve őket. A Duna-Tisza közén nomadizáló kunokat néhány évtized alatt elérte a Nagyalföldre betelepült korábbi nomád népek - szkíták, szarmaták, jazigok, avarok és a honfoglaló magyarok közös sorsa. Bebizonyosodott, hogy az ország területe hosszú távon alkalmatlan korábbi életformájuk fenntartására. A kun társadalom azon rétege, amely az új helyzet elfogadására képtelennek mutatkozott 1280-ban - immár másodszor - dúlva, fosztogatva Havasalföldre, a nagy eurázsiai steppe legnyugatibb nyúlványára vonult vissza és az ottani népeességbe olvadt. A kénytelenül bekövetkező életformaváltás a kunok feudalizációjával, a szabadok lesüllyedésével és a törzsi arisztokráciának a feudális nemesi rétegbe olvadásával járt együtt. A XIV. századra a kunok asszimilációja jelentősen előrehaladt és lassan a kun könnyűlovas hadak is elmaradtak a magyar király seregéből. A kunok azonban - nem utolsósorban kollektív nemesi szabadságjogaik hatására - még sokáig megőrizték etnikai különbözőségük tudatát.

A Duna-Tisza-vidék szabályozását megelőzően a táj vízrajzi arculata meglehetősen eltérő volt a maitól. Rendkívül gazdag volt időszakos és állandó vízfolyásokban, melyeket a Duna, Tisza vízrendszeréhez tartozó kisebb-nagyobb erek, folyócskák kiöntései tápláltak. A vízrajzi hálózatot gazdagították ezen felül a homokbuckák közötti lefolyástalan területeken létrejött szikes tavak is. Az első települések a partosabb helyeken, szárazulatokon, szigeteken jöttek létre, és egymástól vízállásos területek, tavak határolták el őket. Nem lehet eléggé hangsúlyozni a víz jelentőségét sem a nomád, sem a későbbi rideg állattartás

vonatkozásában, hiszen itatóhelyek nélkül nem virágozhatott volna fel a híres állatkereskedelem.

A község nevének legkorábbi előfordulása Zsigmond király 1436-ban kelt oklevelében található, amelyben a király megerősítette Mayossa Tóth Jánost örökségi jogon bírt kapitányságában és szabadságában. Az okiratok szerint Majsza jelentős és virágzó, kun előkelőségeknek is otthont adó birtokközpont lehetett. A középkori falut 1543-ban pusztította el a török, ekkor életben maradt lakosai többnyire Szegedre és Kecskemétre menekültek.

A török kiűzése után a Habsburgok a korábban autonómiát élvező Jászkun kerületet eladták a Német Lovagrendnek és a Széchenyi Alapítványnak. Ekkoriban Majsán szerény számú lakosság élt, akik lelki gondozását a dorozsmai plébános végezte. A település kapcsolata Dorozsmával a XX. századig meghatározó maradt, a Szeged közeli mezőváros mindvégig fontos viszonyítási pont volt a majsaiak számára. Podhradszky György főkapitány 1742-ben Tószegről negyvenegy családot telepített ide, akik azonban az éhínség miatt még abban az esztendőben eltávoztak, helyükre Üllésről érkeztek palóc származású telepések. Később a tószegieket egy része, huszonhárom család is visszatért, az ő papjuk, Virágh György lett a majsai plébános.

Majsza első lakói két víz közé, a hátságra települtek, viszonylag messze a középkori falu helyétől.

„A táj elvadult, kietlen, farkasos vidék. A török uralom 150 éve elemésztette természetesen a termelő eszközöket is, a nem művelt földek elmocsarasodtak, s minden kultúrát maga alá temetett a futóhomok. ... A csatornázás előtti tájra a futóhomok mindenhatósága mellett a víz térhódítása volt jellemző. A jövevények két víz közé települtek, jelentős vízállás zárta el a keleti és a nyugati terjeszkedés lehetőségét. ... A nyugati oldalon hosszanti irányban elnyúló tavat Széktónak (népi nevén Kuksósznak) neveztek, s ezt II. József 1786-ból való térképe is feltünteti. Ugyancsak jeles hely volt a keleti oldalon a Kísrét és Nagyrét zsombékos, zúgó náddal övezett, lapályos vonulata.” (Csík Antal – Kozma Huba)

A község természetes központjának számított a még halasi alapítású csárdától nem messze, a mai templom mellett 1744-ben fölépített első istenháza, amely *„vesszőből van fonva, náddal fedve, sötét és víz veszi körül”*. (*Canonica Visitatio*) Csak 1765-re épült föl – nagy anyagi áldozatvállalással és közmunkával – a jelenlegi barokk templom torony felőli része.

A Jászkun területek lakossága egy pillanatra sem nyugodott bele privilégiumainak elvesztésébe és már a kezdetektől harcba kezdett azok visszaszerzésére. A Német Lovagrend hamar belefáradt a jászkun lakosokkal való folyamatos szembenállásba így a hármaskerület visszavásárlásának gondolata már 1715-ben fölvetődött, majd 1731-ben a Lovagrend eladta részét a Széchenyi Alapítványnak, amivel megnyílt a jászkunok redempciójának, megváltkozásának lehetősége. A redempció 1745-ben lehetővé tette, hogy az addigi jobbágyok birtokosokká váljanak, megszerezve a föld tulajdonjogát. A redempció által a jobbágy-felszabadításra az ország más részeihez képest mintegy száz esztendővel

korábban került sor. Ettől kezdve a Jászkun területek társadalma két fő csoportra oszlott, a redempció irdatlan anyagi terheiből részt vállaló redemptusokra, és az ahhoz hozzájárulni nem tudó irredemptusokra.

A redempció adta helyzeti előny viszonylag biztos és zavartalan megélhetést biztosított a lakosság nagy részének, ezért egyre erősebben védtek a majsai polgárjogot, olyannyira, hogy aki egyszer a községből elköltözött, s ezáltal a polgárjogról lemondott, annak többé soha nem adtak újból megtelepedési engedélyt. A 19. század első évtizedeire Majsza gazdasági fejlődése tetőpontjára érkezett. A lakosok száma meghaladta a hétezeret, így 1837-ben mezővárossá nyilvánította V. Ferdinánd király. A közigazgatási váltás lényeges velejárója a vásári szabadsalom (országos és hetivásárok) megszerzése volt. A szolgáltató jellegű céhesiparon kívül a kereskedelem volt meghatározó, amely kezdetben a görög, ezek elköltözése után a zsidó kereskedők kezében összpontosult. A mezőváros állattartó polgárságának anyagi gyarapodását eredményező gyapjúkonjunktúra a szabadságharc és az önkényuralom éveiben megszűnt, s ez Majsza elszegényedéséhez, lakosságának elvándorlásához vezetett, így 1872-ben - népszavazással megerősítetten - nagyközséggé való visszaminősítésnek vetette alá magát. 1876-ban föloszlatták a három jászkun kerületet megszüntetve kiváltságait, s Majsza a Kiskunság többi helységével együtt Pest-Pilis-Kiskun vármegyébe és a kiskunfélegyházi járásba került. A szegény és időközben elszegényedett rétegek megélhetési nehézségeinek fokozódása rákényszerítette a község vezetőit, hogy 1887-ben a közbirtokból 12000 kh földet véglegesen kiösszanak, majd 1895-ben, a feszült közhangulat miatt, a közbirtokosságnak újabb 5561 kh közbirtokát kellett szétosztania az irredemptusok között. Majsza 1918-ban megvásárolta Kömpöc pusztát az Egri Káptalantól, szintén a vagyontalanok földhöz juttatása céljából. A nagy népszaporulattal bíró községben a növénytermesztés gyöngén jövedelmezett, az ipar fejletlen volt, ezért a település nem tudta eltartani lakóit, nagy volt a máshol munkát vállaló cselédek, napszámosok, summások aránya. Az 1920-as évek elejére jelentősen megerősödött a helyi ipar és kereskedelem, az általában kétnapos vásárok idején szinte az egész településközpont vásártérre változott. A kereskedelem a majsai zsidók kezében összpontosult, akik 1835-ben még csak heten voltak, de 1870-re már kialakult a későbbiekben állandónak tekinthető, bő 150 fős létszámuk, így volt külön iskolájuk és imaházuk, sakterjük, rabbijuk. Majsza népessége 1940-ben érte el a legmagasabb számot 18282 fővel, azonban az ezt követő közigazgatási rendezés során elcsatolták Kömpöc és Pálos pusztákat, ami csökkentette a népességszámot.

A második világháború szerencsére nem okozott jelentős károkat a község épületeiben. Az 1950-es évek elején épített laktanyában 1956 előtt magyar katonák laktak, később a Vörös Hadsereg alakulatai állomásoztak itt. Majsát 1970-ben nagyközséggé nyilvánították, egyúttal a kiskunfélegyházi járástól a kiskunhalasihoz csatolták, ezt követően 1984-ben - a járások megszüntetésekor - városi jogú nagyközséggé vált, majd 1989-ben városi rangra emelkedett.

Kiskunmajsa kialakulásának vázlata

Kiskunmajsa esetében igen szoros az összefüggés a település helye, a megtelepedés módja és a felszíni adottságok - a várostest mélyvonulatok határolta szigetszerű fekvése – között. A II. József uralkodása alatt 1783-ban készült I. katonai felmérés majsai szelvénye már a maihoz hasonló állapotában mutatja meg a város jelenlegi központját, amely a mai belterületnek mintegy a hatodát tette ki. Már jól felismerhetők a centrum fontosabb utcái, noha a felmérés a XIX. századi jelentős településrendezési tevékenységet megelőzően készült. A lakott területen elhelyezkedő nagyszámú szárazmalom a település agrárjellegű, falusias képét vetíti elénk. A Majsának helyet adó hátságot övező vizek a térképészeti munkák idején viszonylag csekély kiterjedésűek voltak (véltetően száraz időszak volt éppen), szerkezetalakító szerepük azonban így is kidomborodik. Igazi jelentőségük a XIX. század közepe táján fölvetett II. katonai felmérés szépen metszett szelvényein mutatkozik meg. A tömböket két oldalról is nagyobb tavak „szorogatják” és a belterületbe ékelődve is találunk vízállásos területeket, melyek csak a XIX. század végére, XX. század elejére tűnnek majd el. A Széktó partjára vezető utcák, közök nagy száma a víznek a település életében játszott fontos szerepére utal.

Az I. katonai felmérés Majsát ábrázoló szelvényének részlete

A község délnyugati határában, a tó partján nyitott kőbányában vágták az építkezésekhez szükséges réti mészkövet, melyből meszet is égettek. A templom „kövét a puszta adja. Híres volt a majsai kő abban az időben, még messze környék templomait is abból építették. Még a régi Halas környezetének, főépületeinek anyaga is innen került ki. Már a kezdetkor nagy kővágás folyt ezen a területen, s a kutakat is ilyen kövekből építették, amely ritkaság volt ebben az időben.” (Takács István)

A réti mészkövet, darázkövet elsősorban az alapozáshoz használták, szilárd anyagú „kőépület” kevés épült. Ilyen volt a községháza, amely mai helyén csak 1783-86-ban készült el. Majsa központja a templom és a községháza köré szerveződött, itt

álltak a tehetősebb családok házai is, míg a szegényebbek egyre inkább a Tabánnak nevezett, külön falurészben tömörültek. Tanítója már a megtelepedés esztendejében volt a községnek, a katolikus elemi fiúiskolát azonban csak húsz esztendővel később, 1763-ban építették föl tízezer vályogból, egy ablakkal. Csak 1821-ben kezdték el építeni az első „szilárd” anyagú iskolát a templom mellett, ez volt az ún. fatornyos iskola, melyet a mai általános iskola felépítését megelőzően, 1929-ben bontották el.

A községházánál is régebbi épület lehetett a kőből és fából épített vendégfogadó, a Bagolyvár, amelyben a Pest és Szeged között járó utazók szálltak meg a vasút kiépítése előtt. Majsja első temetője még a templom körül volt, a későbbi a Törtely-malom helyén. A ma is működő felső temetőt valószínűleg 1792-ben, az alsót 1823-ban nyitották meg.

A jelentős községi bevételt adó kocsmákhoz az első kocsmáros még Üllésről érkezett, 1744-ben már új kocsmák is nyíltak Majsán, 1747-ben Majsajakabszálláson.

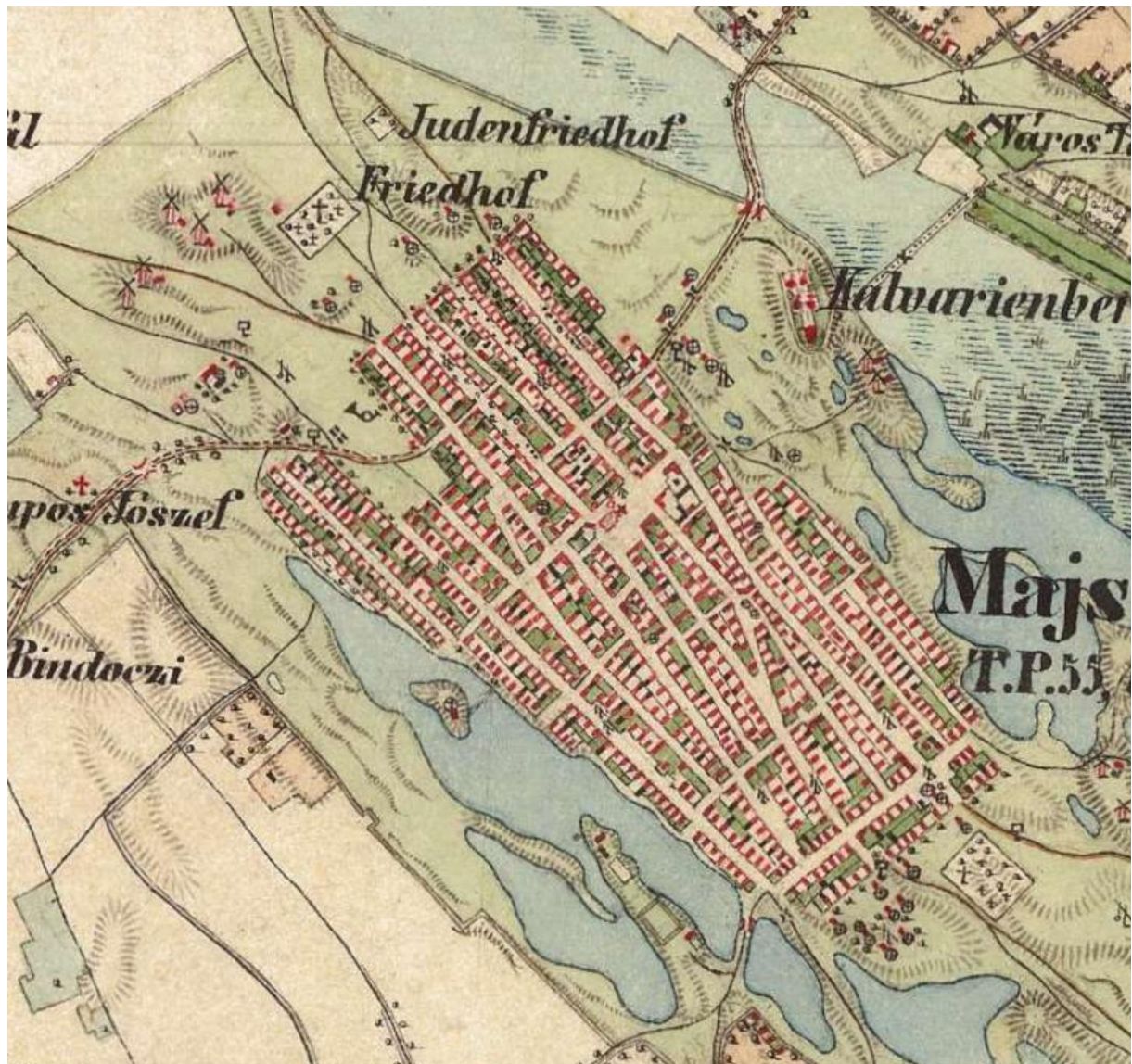
Az italmérés mellett kevésbé jelentős forrást jelentettek a mészárszék és a malmok. Két, lóval hajtott szárazmalmot még Üllésről hoztak magukkal szétszedve, de 1755-re a harmadik is készen állt. A település határában lévő, homokdűnék közötti, vízjárta mélyedések akkoriban még összeköttetésben álltak egymással, s ez tette lehetővé, hogy az Ágasegyházától délre fekvő Nagyerdő mellett 1788-ban megépíthették Majsja első vízimalmát a csongrádi malomácsok: „... az alsó Erdőnél lévő Nádas tónak első farkán az említett helységnek két kerekű vízimalmot, különös zsilipre ... fogok készíteni”. A vízimalom egy Halas környékén eredt, s a környék talajvizét összegyűjtő vízerből táplálkozott, egyúttal táplálta a Bogárzó-tavat is (ennek helyét már az 1930-as években is mindössze zombékos, füves térség jelölte). Később (1816), ezen malom helyén, Kígyópusztán, a Bogárzó nádas déli csücskénél egy helybéli kovácsmester hordozható vízimalmot állított föl, amelyet az éppen megfelelő vízi meghajtóerővel bíró helyre lehetett szállítani. A XIX. század közepétől már egyre inkább a szélmalomok örölték a gabonát a tájon. A XX. század elején – a község képének sajátos szereplőiként – még harmincnak forogtak a vitorlái Majsán, 1937-ben viszont már csak öt volt, s azokat is felszerelték gépi segéderővel.

A község, lehetőségeihez mérten, gondoskodott a közterületek rendezéséről és az utcák fásításáról is. Akkor főleg a nyárfát, később a tölgyet, fenyőt és akácot részesítettek előnyben, az eperfákat a selyemhernyó-tenyésztéshez ültették rendszerre az országutak mentén és az iskolaudvarokban.

A kiegyezés utáni évtizedekben indult lassú fejlődésnek az ipar, elsősorban az élelmiszeripar. Eső ipari üzemként 1877-ben épült meg Kovács Ferenc országos hírvégyfagyára, melyet később Félegyházára költöztettek. Majsja két gőzmalmából az elsőt a Székely-testvérek alapították a gyufagyár helyén az 1880-as évek elején. A második gőzmalmot Kóbor Lajos és társai alapították 1894-ben, ez, a hét alapító közötti négy Törtely-testvérről Törtely-malomként vált ismertté.

Majsának 1870-ben összesen hét középülete van, ebből három egyházi épület: a katolikus templom, a Kálvária és az izraelita imaház. A városháza nyolc hivatalos szobával, a „fatornyos” iskola öt tanteremmel és egy bolttal, a vendéglő hat

szobával, a kórház két lakószobával és egy boncteremmel rendelkezett. Magántulajdonban lévő épület 993 volt a belterületen, 473 a tanyavilágban és 32 a szőlőkben, ez összesen 1498 ház 1880 szobával.

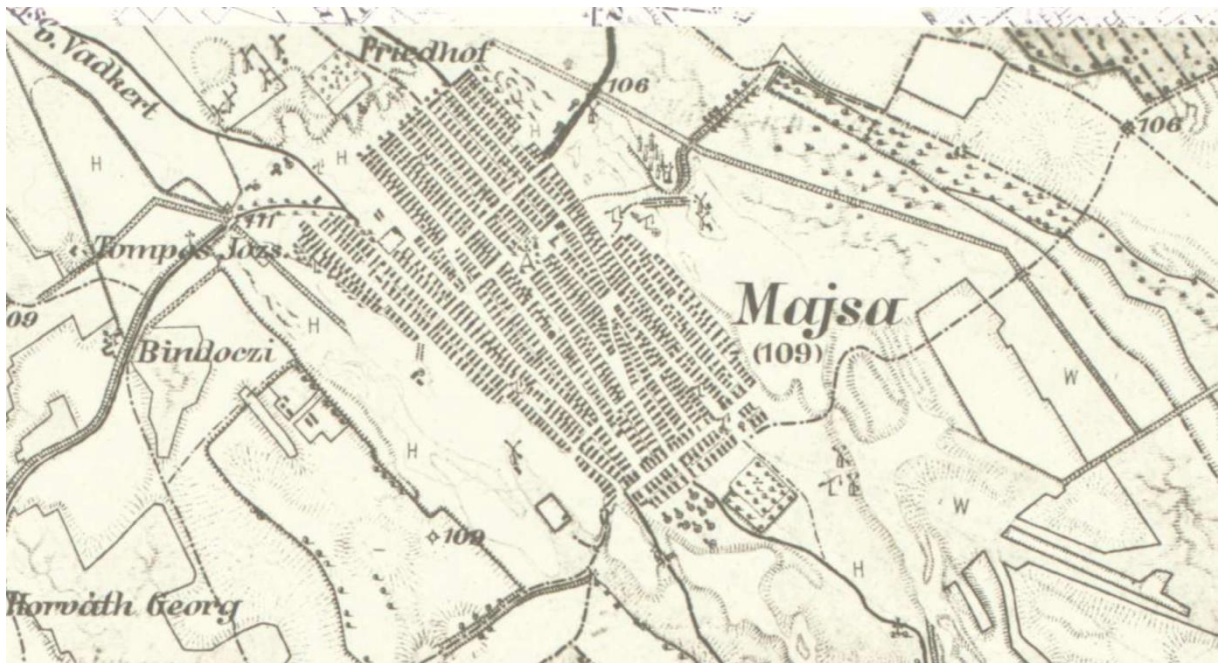
A II. katonai felmérés Majsát ábrázoló szelvényének részlete

A községi iparostanonc-iskolát 1886-ban alapították, míg Csonthorny Károly egykori csendbiztos hadnagy és felesége nagylelkű adományából 1894-re fölépült egy 120 férőhelyes óvoda és egy új, hattantermes, hatosztályos elemi leányiskola, amelyben Temesvárról érkezett szegény iskolanővérek tanítottak. Az 1878. évi előterjesztést követően csak 1918-ban nyílt meg a négyosztályos katolikus polgári fiúiskola 12 pedagógussal 75 tanuló számára. A községi kisdudor 1908-1909-ben létesült szintén 120 gyermek fogadására.

A XIX-XX. század fordulójára nagy vonalakban kialakult a Kiskunmajsai településképi arculatát máig meghatározó, viszonylag zárt beépítésű, határozottan kisvárosias jellegű centrum. Középen fölépítették a főtéren a bazársort (Terbe

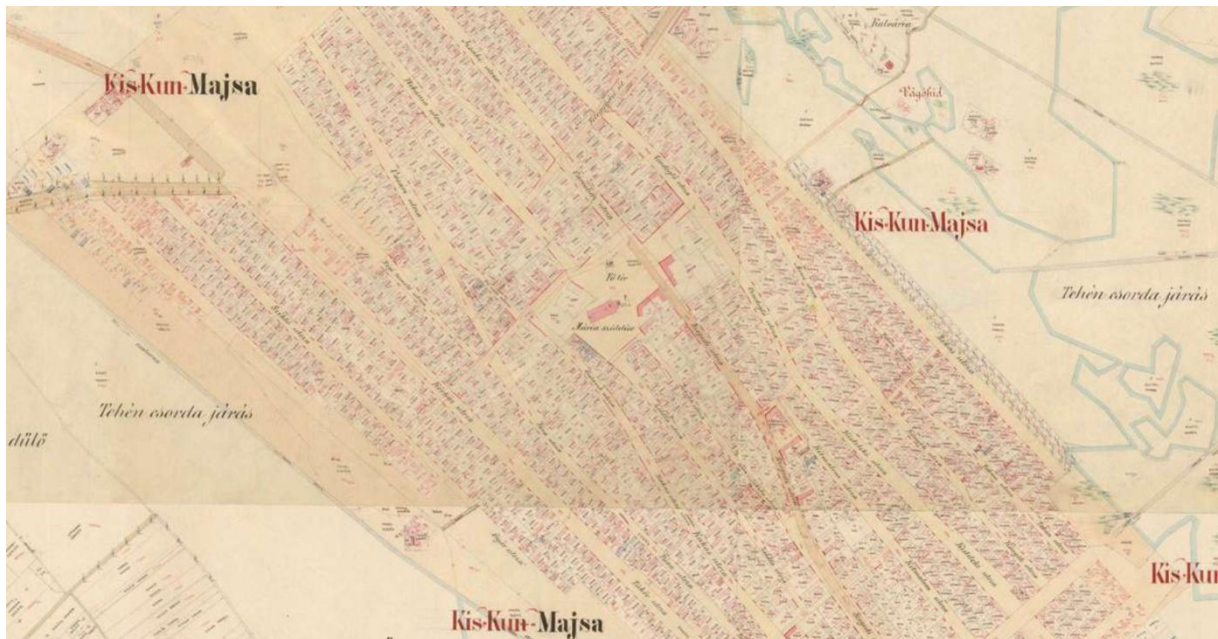
kőművesmester kivitelezésében), kikövezték a főteret, a főutca korzóját leaszfaltozták. A XIX. század utolsó évtizedében elkészült a Majsát Félegyházával és Halassal összekötő műút, s 1899-1900-ban átadták a Félegyházáról jövő vasúti pályát, amit 1907-1912-ig Halasig is kiépítettek. A Kecskemét-Kiskunmajsa keskeny nyomközű gazdasági vasutat 1928-ban adták át a forgalomnak.

Az állami anyakönyv-vezetőség és a csendőrség helyben működött, az illetékes törvényszék Kalocsán, a járásbíró és telekkönyvi hatóság Kiskunhalason, míg az illetékes adóhivatal Kiskunfélegyházán székelt.

A III. katonai felmérés Majsát ábrázoló szelvényének részlete

A „kisvárossá” válás azonban jobbra csak a településközpontra volt jellemző, a városmagot övező lakóterületek megtartották döntően falusias jellegüket. Az esőzések, hóolvadások után keletkező belvizek a mezőgazdaság szempontjából is igen kedvezőtlen és visszatérő jelenségek voltak. Benkovich István kezdeményezésére 1910-ben indult meg a községet három oldalról övező kanális építése, de a történelem viharaitól megszakított munkálatokat csak 1930 körül tudták befejezni. Az 1910-es években még folyamatosan vízzel telt árkok az 1930-as évekre már jórészt kiszáradtak, s ezzel végleg megszűnt a települést addig övező, szerkezetét nagyban meghatározó vízi világ maradéka is. Mindezek ellenére 1937-ben az erőteljes esőzés következtében a lefolyástalan vizek miatt „községünk tanyavilága valóságos tengerárban úszott. ... rogyadoztak a házak, az utakon áttört a víz ... A község belterületén 5-6 ház fala dőlt be. Sokat szenvedtek a Vágóhíd, Fűzfa utcák, Lajosváros és az újtelepen épült házak. Több helyen kilakoltatások is történtek.” (Takács István) Nem sokkal később, 1940-1941-ben szintén hatalmas és sokáig emlékezetes belvíz öntötte el a település alacsonyabban fekvő részeit.

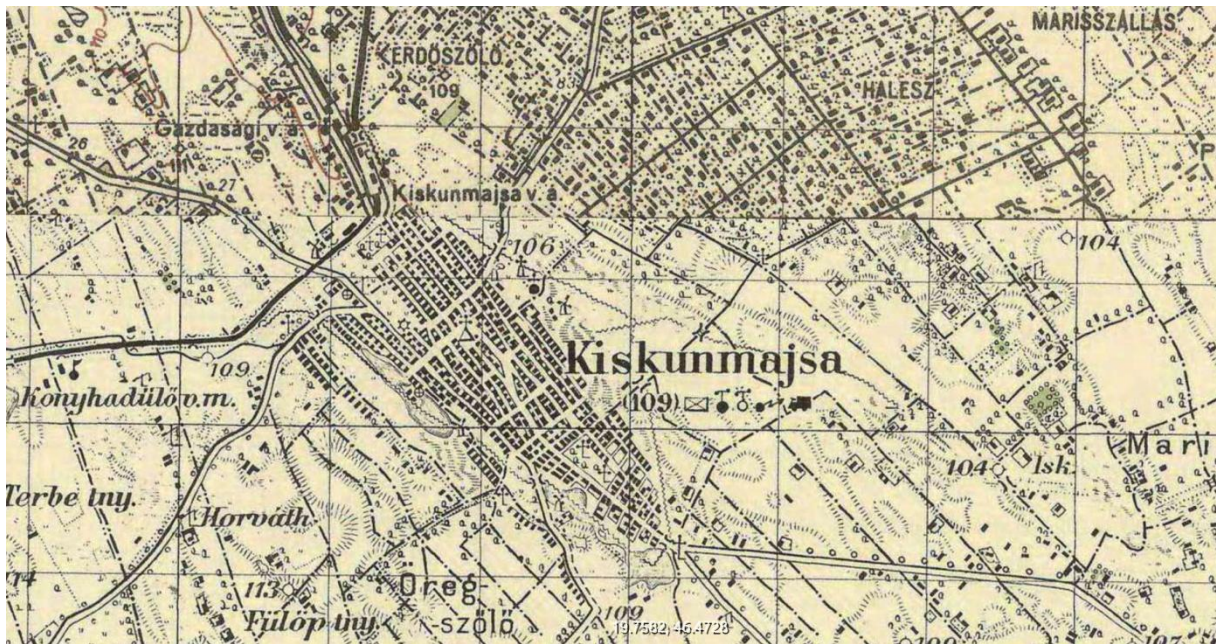

A kataszteri fölmérés (1882) Kiskunmajsát ábrázoló szelvényének részlete

A község erőteljesen hosszúkas formája - bő 3 km hossz és alig 1 km szélesség - az OFB (Országos Földbirtokrendező Bizottság) házhelyosztása után alakult ki az 1920-as évek közepén, ekkor mindenképp előtérbe került a belterület délkeleti része, az alsó temetőn túli Lajosváros épült be (nevét Lajos János molnárról kapta, aki az első megtelepülők egyike volt ott).

Az 1930-as években a főteret „egyre tágítják, nagyobbítják, és a hetipiactérből lebonyolítására szükséges hely mellett még a község otthonosabbá tételére, esztétikai továbbfejlesztésére is gondolnak. Az omladozó plébánia épületét, mely a templom közvetlen szomszédságában állott, lerombolták, és helyét parkírozóteret építettek. Mindinkább igyekeznek kiemelkedőbb külsőt adni a községképnek.” (Takács István) A régi fatornyos iskola helyére 1929-ben emelték az újat (Terbe és Patyi kőművesek építették), melyet később többször bővítettek. A katolikus egyesületek számára 1938-ban létesítette az egyház a Szent István Otthont.

Az 1930-as és 1940-es években „Majsa országos hírvásárai voltak, a malomépülettől a vasútig terjedő rész végig vásártér volt. A lóvásártér a mai Agrikonnal szembeni részen, a marhavásártér az Agrikon területén volt egészen a temetőig. Ebből nem nagy területet vett el a levéltár – lődombbal és lőpavilonnal –, a lóvásártér nyugati oldalán a vasúti töltésig húzódó részen. A marhavásártér egy lekerített részén volt a disznóvásár az útig, az út túlsó oldalán pedig a kirakodó vásárokat tartották. Ezen a területen minden tíz méterben hatalmas nyárfák voltak. Minden iparos szakmának megvolt a sora. ... A rokon szakmák egymás mellett, ugyanabban a sorban árultak.” (Horváth István)

Az 1941. évi katonai felmérés Majsát ábrázoló szelvényének részlete

A század első évtizedeiben alakult labdarúgócsapat számára a község melletti legelőn jelöltek ki labdateret, majd 1941-ben az akkori vásártéren, a település nyugati részén új pályát alakítottak ki a terep egyengetésével és a hatalmas nyárfák kivágásával. Létrehozták az ONCSA-telepet (Árpádtelep), ahová azoknak a nagycsaládosoknak építettek házat, akiknek az 1941. évi nagy belvíznél tönkrement a lakásuk. Ahogy az ország más településein is, az ONCSA-telep házait igyekeztek, korszerű, előremutató, ugyanakkor gazdaságos módon megépíteni. Az árpádtelepi házakat igen hangulatos, népies stílusban emelték, jellegzetes bejárati tornáccal.

A községtől északra fekvő fürdő már 1930-ban a *Bodor*-család tulajdonában állt. A szikes tavacska vizét szivómotorral felszínre hozott vízzel frissítették és tizenöt-husz pavilont építettek oda öltözőnek. Egy nagyobb, három oldalról bekerített, szín-szerű építményben hétvégén vacsorázni és táncolni is lehetett, ugyanis Bodorék vendéglőjüket nyaranta kiköltöztették a tóhoz.

Az 1942 utáni közigazgatási rendezés során elcsatolták Majsától Kömpöc és Pálos pusztákat, ennek következtében határa 37860 kh-ról 23871 kh-ra apadt. A rendezést megelőzően igazgatási területének hosszúsága elérte a 21 km-t, legnagyobb szélessége pedig a 15 km-t.

A dualizmus és a két világháború közötti időszak kissé egyenetlen és ellentmondásoktól sem mentes fejlődése során létrejött Kiskunmajsa így jellemezte Erdei Ferenc 1937-ben: „A község képe inkább falusi, mint városi. Por- és sártenger alkalom szerint. A kiskunsági tájakra jellemző sár-nádházak nyájából néhány emeletes és földszintes téglalapú épület emelkedik ki: a középületek és a polgárok házai. A templom körül kis udvar: „városmag”. Üzletek, aszfalt, kövesút és mozgás estefelé is. A községháza ... komor boltívű megyebiztosi épület.” „A zsellérek sokan vannak és külön városrészben élnek.”

Dr. Kováts László visszemlékezése: Az 1920-as években „Majsa látványa elég lehangoló volt. Az utcák zömmel porosak, rendezetlenek voltak, csak a Fő utca volt kikövezve.”

Az 1950-es években még nem sokat változott a község arculata: földszintes, kertes házaival, poros-saras útjaival akkor még őrizte alföldi óriásfalu mivoltát. *„Olyan illetlenül néztek ki azok az alacsony, nádtetős házak, hogy Félegyházához képest is nagyon szegényes volt ez a falu.”* (Vörös Balogh Dezső)

Az 1960-as években egyre több fiatal költözött be a tanyákról, s építettek akkor korszerűnek számító sátozott házakat. Ekkor emelték az első emeletes lakóházakat különállóan és telepszerűen is. Az építetők hitelt vehettek igénybe új ház építésére, ennek eredményeként egész városnegyedek nőttek ki a földből újonnan. Szociálpolitikai támogatásban csak az részesülhetett, aki az állam által épített, emeletes lakóházakban vásárolt lakást. Már az 1960-as évek elején ragaszkodott a tanács a családi házak építésének engedélyezése során az emeletes épülethez.

A tanács településrendezési célul tűzte ki, hogy megváltoztassa az északnyugat-délkelet irányban 3 km hosszan elnyúló, keskeny település kedvezőtlen szerkezeti adottságait. Ennek szellemében új utcákat tűztek ki, a korábban be nem épített, a vízrendezések előtt még mocsaras területeken. Az alacsony fekvésű, vízállásos területek sokszor azonban igen mély alapozást igényeltek, s a bőséges csapadékot sem mindig győzték levezetni a szikkasztóárkok.

A pártpolitika 1962-66-ban „településrendezés” címén kikényszerítette a nagy múltú és szívesen látogatott Kálvária-kápolna elbontását. A Kálvária *„1858-ban épült ... két toronnyal, a községtől északkeletre, az országút mellett haladván el, minden arra menő kereszténynek alkalom nyújtatik Urunk szenvedéseiről megemlékezni.”* Az 1860-1861. évi II. katonai fölmérés fölvételekor már állt, helyén a Móra Ferenc utcát építették föl.

A község 1979-ben 5237 lakással rendelkezett, évente átlag 70-80 új lakást építettek, 1975-1977 között három év alatt 125 új házhelyet értékesítettek. Az új lakások évi száma az 1980-as évek közepén meghaladta a 100-at, de azt követően ez a szám jelentősen visszaesett. Az építési telkek iránti erőteljes igény kielégítésére régi utcákat hosszabbítottak, s újakat jelöltek ki továbbra is a belterület északkeleti és délnyugati részén, enyhíteni gondolván a település hosszanti elhelyezkedéséből fakadó szerkezeti problémákat. A lakóházak számának növekedésével új alközpontok is létrejöttek egy-egy kereskedelmi egység vagy közintézmény körül.

A településszerkezet súlyos sebhelyeként az 1980-as években emelték a település központjának kisvárosi jellegű, földszintes házai helyére a három-négyemeletes iparosított technológiával emelt házakat. Tömbházat építettek a Polgármesteri Hivatal udvarán álló barokk lóistálló helyére és elbontották a Félegyházi út elején volt régi mozit is parkoló kiépítése céljából.

A szocialista iparosítás jegyében hatalmas területek műszaki igénybevétele történt meg több, már jelentősebb múlttal rendelkező, vagy frissen alapított ipari üzemek számára. Ipartelepét kapott a Borpince (Pincegazdaság, 1937), ÁFÉSZ,

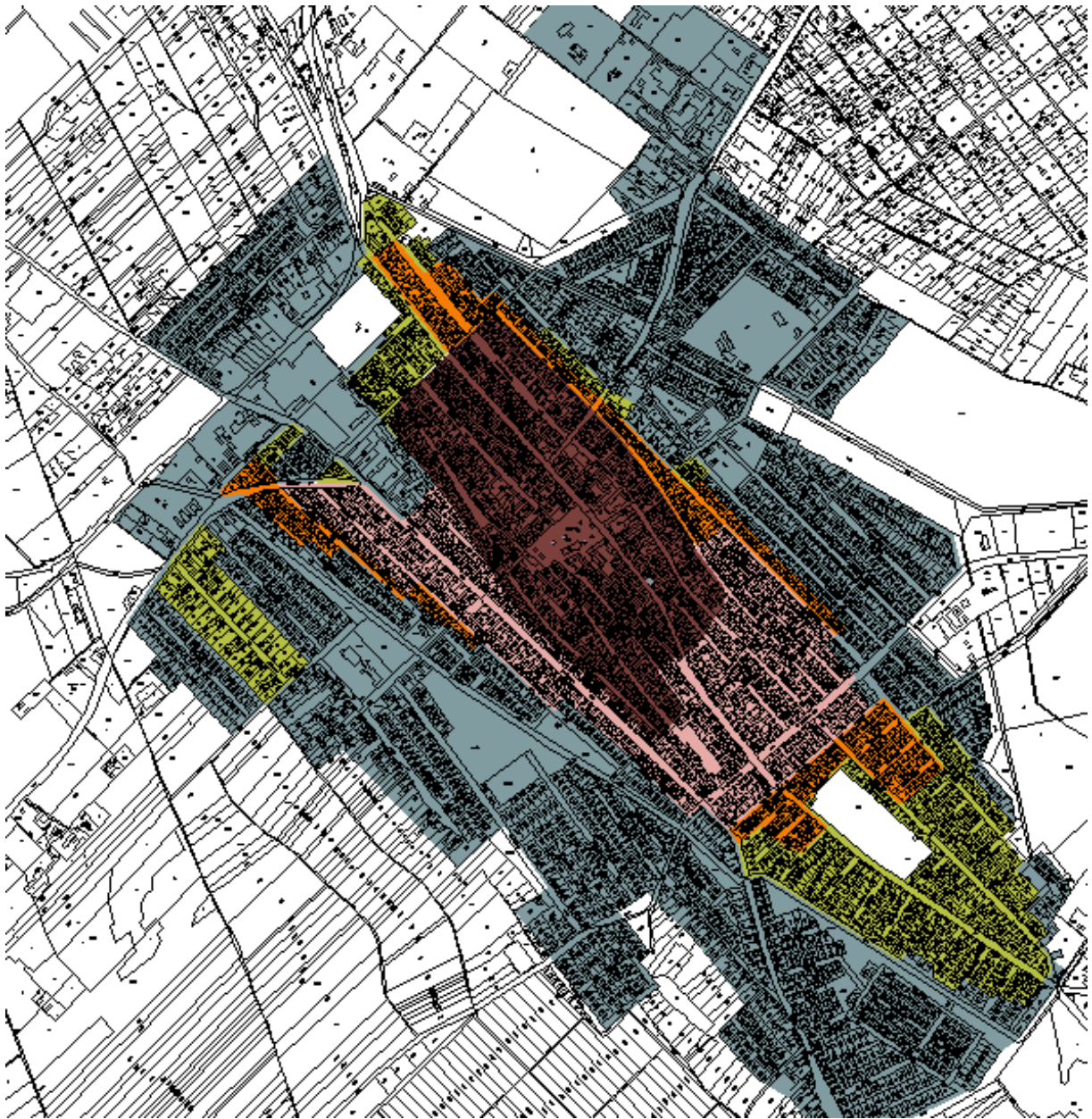
Szabó Ktsz (1948), Állami Mezőgazdasági Gépállomás és Gépjavító Üzem (1949; majd Kecskemét Mezőgazdasági Gépjavító Vállalat üzeme, 1968), Kiskunmajsai Cipész Ktsz (1951), Kiskunmajsai Vegyes és Építő Ktsz (1953; benne gázipalackjavító részleg, 1968), Kiskunmajsai és Környéke Vízgazdálkodási Társulat (1957/1959), Kiskunfélegyházi Háziipari Szövetkezet kiskunmajsai telepe (1959), Bács-Kiskun megyei Finommechanikai Vállalat kiskunmajsai telepe (1962), Bács-Kiskun megyei Nyomdaipari Vállalat kiskunmajsai telepe (Petőfi Nyomda, 1962), Bács-Kiskun megyei Drótfonatgyártó Vállalat (1962), Kőolaj- és Földgázbányászati Vállalat Szanki Üzemének kiskunmajsai Fúrás Üzemegysége (1964), Kiskunhalasi Sütőipari Vállalat Kiskunmajsai Tésztázüzeme (1976), Mezőgép 6. sz. gyáregysége (a Gépállomásból és a Drótfonatgyártóból, 1977). A szocialista korszak településfejlesztési tevékenysége nyomán gyökeresen átalakult a városszerkezet. A korábbi, hosszanti elrendezésre merőleges tengelyek jöttek létre, miáltal a várostest a II. világháborút megelőző időszakra jellemző méreteinek közel kétszeresére hízott. A pazarló területgazdálkodással azonban újabb szerkezeti aránytalanságok jelentkeztek, a belterület széttagolttá vált, a centrumra nehezedő centripetális erőhatás megsokszorozódott.

A folyamatos intézményi fejlesztések részeként 1956-ban indult el a Dózsa György Gimnáziumban az oktatás, az iskola 1969-ben költözhetett végleges, új épületébe, majd 1973-ban adták át a 219 férőhelyes kollégiumot a tanyai iskolák felső tagozatos tanulói számára. A tanyáról behozott tanulók is szükségessé tették, hogy a központi fekvésű Arany János Általános Iskolát 1981-ben egy új, nyolctantermes épületszárnyal bővítsék. A Széchenyi István Általános Iskola 1989-ben nyílt meg 360 diák számára, 1998-ban adták át mellette az új, városi sportcsarnokot. Az 1948-ban alakult községi kultúrház 1963-ban költözött a Művelődési Központ új épületébe.

A Jonathán Tsz. gondozott szabadidőparkot tartott fenn 6 hektáros tórendszerrel az ún. Halásztanya körül, ahol az 1980-as években külföldi fizető vendégeket is fogadtak. A Tsz. fölkérésére 1983-ban olajkutak föltárása közben termálvizet hoztak föl a községtől 4 km-re. A Tsz. termálprogramot dolgozott ki a víz mezőgazdasági és kommunális hasznosítására; 1984-ben saját erőből és hitelekkel két medencével és fogadó épülettel fölépítette a termálstrandot, melyet 1987-ben gyógyfürdővé minősítettek. A következő évtől úszómedence és motel, majd a hárommedencés, födött rész, kemping és étterem fogadja a vendégeket. Később vízicsúszda és konferenciaterem is készült; a fürdő fejlesztése jelenleg is folyik. A mára nemzetközi hírűvé lett termálstrand körül lendületes ütemben épült az üdülőfaló, 1996-ban már kétszáz üdülőház várta a pihenni vágyókat. Az első kerékpárutat a belterület és a strand között adták át 1986-ban.

A közelmúlt jelentős fejlesztése az új posta, a rendelőintézet, a buszállomás és a volt *Szülőotthon* leválasztott telkén kialakított mentőállomás. A reformátusok korábbi imaházuk helyett templomot emeltek, a külterületen '56-os emlék-kápolna épült, mellette kisebb múzeummal.

Kiskunmajsa kialakulásának térképvázlata

- Az I. katonai felmérésen (XVIII. sz. vége) már beépült terület hozzávetőleges kiterjedése
- A II-III. katonai felmérésen (XIX. sz. második fele) már beépült terület
- A kataszteri felmérés (1880-as évek eleje) idején beépült terület
- 1941-re beépült terület
- A II. világháború után beépült terület

Kiskunmajsa gazdálkodásának változásai

A rendelkezésre álló földterületnek eredendően több mint kétharmad részben közösen és jórészt legelőként használt volta is mutatta, hogy az állattartáshoz viszonyítva a növénytermesztés nem volt jelentős arányú. Színvonala egyébként is alacsony volt, leginkább a legelőváltó gazdálkodásra emlékeztetett. A község gazdálkodásában meghatározó jelentőségű, rideg, legeltető állattartás az Alsó- és Felsőjáráson folyt; egy-egy pásztor 1000-1500 jószágot legeltetett. Az 1785. évtől rendelet biztosította, hogy az állatokat nádból emelt szárnyékokkal védjék az időjárás szeszélyeitől, addig ugyanis mindössze árokszerű földvájatokat mélyítettek az őrzők és az állatok számára. A község két víz közötti volta folytán valószínűsíthető a víziszárnyasok jelentős száma is. Természetesen az állattartás uralkodó volta mellett földet is műveltek, 1786-ban példának okáért lenföldeket osztottak, aminek során azonban a baromjárás nem szenvedhetett hátrányt.

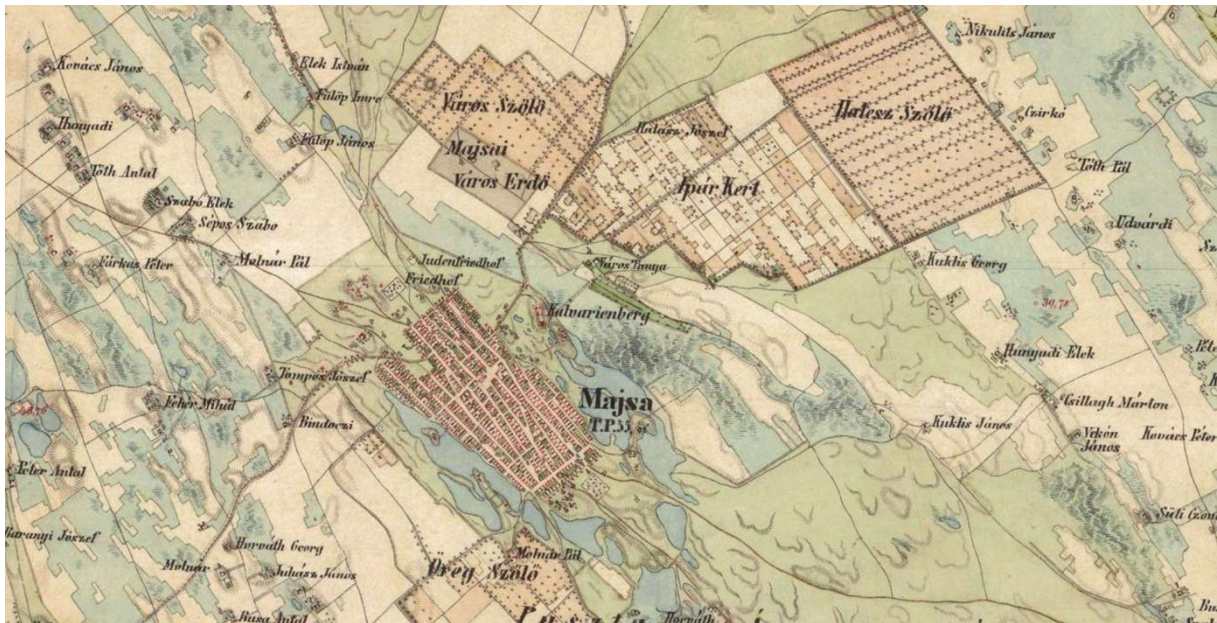
Kezdetben a birtoktestek Majsán és Ágasegyházán csupán a földek javát magába foglaló, öt külön osztályban kiosztott, elkülönített „szigetet” alkotottak, ezeket mezőgazdasági művelésre kevésbé alkalmas, részben mocsaras területek vették körül. Közös használatukban elsősorban nagyszámú baromfi tartására bizonyultak alkalmasnak. Az időnként osztott dohány-, köles- és lenföldeket csak a redemptusok kaphatták, az első időkben más-más határrészben. Ennek folytán nem alakulhattak ki egységes birtoktestek, a földparcellák egymástól való távolsága és szétszórtsága igen nehézkessé tette a gazdálkodást. Az ősi, kétnyomásos gazdálkodás és a trágyázás elmaradása következtében az igények már nem voltak kielégíthetők, s ez rövidesen, már 1790-re kikényszerítette az új birtokrendezést, melynek révén egy tagba kerültek a birtokrészek. A szétszórtan fekvő parcellák egyesítése, tagosítása azonban messze nem volt könnyű feladat, amelynek során a köztes területek is osztás alá kerültek. A település határának ez a második fölosztása tette lehetővé a tanyás gazdálkodás elterjedését, miután a kiosztott földek a belterülettől igen távol estek, kívül a községet övező legelőszávon. A tanyaföldeken a gazdák házat építettek, s eleinte kint éltek, kezdetben a gazdasági időszakban, később már egész esztendőben.

A megtelepedést, 1743-at követő öt esztendővel már betelepítették szőlővel az Öregszőlőnek nevezett dűlőt. Jellemző, hogy a szőlőt már a 18. században trágyázták. Az előjáróság 1789-től elrendelte a pontos szüretelési dátumot a borok minőségének és a tulajdonnak biztosítása végett. A 19. században további szőlőtelepítésekre került sor. A szőlőket bekerítették („öreg Hegy ... Uj Hegy”) az állatok bejárásának megakadályozására, a méheket is kitiltották onnan. A XIX. század elején már olyan tekintélyes mennyiségű szőlőt termeltek, hogy kénytelenek voltak a községben a bor és pálinka egyedárusítási jogát fölfüggeszteni. A magán kurtakocsmák ellensúlyozására a község is nyitott újakat („fiók kortsmák”) a település alsó és felső részén; valamint sörcsarnok is üzemelt Majsán.

A hegyvidéki borokat a 19. század végén tönkretévő filoxérajárvány megnövelte az igényt az addig csak belső fogyasztásra termelt, alföldi borok iránt is.

Újabb nagyobb arányú szőlőtelepítésre került ennek következtében sor (*Erdőhegy, Iparhegy, Aranyhegy*), s egyre többen kezdtek borkereskedéssel foglalkozni.

A legelők közötti futóhomokos földeknek fásítással, erdősítéssel való megkötését először 1781-ben írta elő a tanács. További erdősítést szorgalmazott Majsán jártakor, Bedekovits Lőrinc kerületi földmérő az 1800. évben. A XIX. század első felében ténylegesen jelentős erdőtelepítésre került sor: „A futóhomok erdőültetés által megakadályoztatván bé ültessék. Köztapasztalásból Kijjospusztának Zsombós kuti melléke hosszan kiterjedő siványos homoktól elborítottván, nehogy a jó legelő ezáltal elnyomattasson, jövő tavasszal a redemptus lakosok között felosztani és fákkal beültetni rendeltetik.” „Ezen helységben mind a communitas, mind a lakosok által homokos helyeken ültetett erdők jó állapotban vannak, az arra kirendelt csőszök jól vigyázzván azokra. Ezen tavasszal a communitas a kigyósi erdőt gyenge fákból ültetett. A lakosok ugyanezen célból plántáltak.”

A belsőség és a határ egy részlete a II. katonai felmérés Majsát ábrázoló szelvényén

Az állat-, különösen a juhállomány növekedése a 19. század első feléig folyamatosnak mondható; az akkor bekövetkező gazdaságszerkezeti változások következtében a növénytermesztés előretört a rideg állattartás rovására. Akkorra „alakul ki a mai arányokban Majsa területén a földművelés. Kaszásnövényekben: rozst, búzát, árpát, zabot, kapásokban: kukoricát, káposztát, burgonyát, ipariakban: kendert, répát, takarmánynövényekben: lóherét, lucernát, bükkönyt, takarmányrépát honosítottak meg ... Mivel a föld nem rendelkezik elegendő termőerővel, ... 4-6 százalékot produkál.” (Takács István) A sivár, gyöngye aranykorona-értékű, homokos területek ténylegesen alig alkalmasak gabonatermesztésre. „Itt, ha szántottunk tavasszal, akkor is le köllött szalmázni, hogy a szél ne vigye el a földet.” (Vörös Balogh Dezső)

A két világháború között a település minőségben és termőképességben változatos földterületein sokfajta növényvel próbálkoztak, de a trágyázás még ekkor sem elterjedt. A továbbra is jelentős szőlőtermelésben a régi fajták az uralkodók, a gyümölcsfák közül legtöbb a dió-, az alma- és a szilvafa.

Az 1950-es és 1960-as években a község lakóinak nagy része egy-két holdon szőlőműveléssel foglalkozott kereset-kiegészítésként. Az 1970-es évektől a termelőszövetkezetekben a „több lábbon állás” érdekében a mezőgazdasági termelésen túl földolgozóipart és melléküzemágakat hoztak létre. Nagy jelentőségű volt, hogy szolgáltatásokkal és idegenforgalommal is foglalkozni kezdtek, megvetve a fürdőkultúra alapjait. A Jonathán Tsz profiljába tartozott az építőipar, borföldolgozás, vágott baromfi előállítás, zöldségszárítás, meggy és szilva földolgozása, édesipar, konyakmeggy-gyártás, szőlőföldolgozás, borpince, tyúkláb üzem (bőripar). Az erős háztáji ágazat a tagok sertéseit, marháit, paprikáját és szőlőjét vásárolta föl. A Petőfi Tsz tevékenységei közt szerepelt a tejfeldolgozás, gumiiipar (1985), gépszerelés. Az 1970-es évek közepétől az 1980-as évek végéig ezer-ezerszáz munkavállaló dolgozott a Jonathán Tsz-ben. *„Ötszörös kiváló szövetkezet lett a Jonathán. Mivel a tévesz gyenge minőségű földön gazdálkodott, azon volt, hogy amit homokon meg lehet termelni, azt ne mint nyersanyagot adjuk el, hanem feldolgozva félkész vagy készárúként, mert azért jóval többet fizetnek.”* (Brecska József) A földművesek fő jövedelmét azonban egyre inkább a tanya körüli kertészkedés biztosította (szőlő, gyümölcs, fólia, öntözés). Az 1990-es évek közepén a mezőgazdasági földolgozás a pincészetekben, a vágóhídon, a konyakmeggy-üzemben és a zöldségszárítóknak maradt meg.

Településszerkezet

Az utcahálózatot szemügyre véve viszonylag erőteljesen megmutatkozó kettősséget észlelünk. Jól elkülönül egymástól a kissé szabálytalan, esetlegességekkel tarkított és a szabályos, de legalább is szabályosságra törekvő, mérnöki utcavezetés rendszere. Kézenfekvő feltételezni, hogy a különböző jellegzetességekkel bíró rendszerek más korszakok, gazdasági, gazdálkodási viszonyok emlékei.

A térképeket elemezve, egy általános, az egész városra kiterjedő tapasztalat leszögezhető: egy utca beépítésének sűrűsége vagy zártsága nemcsak az adott utca szerkezeti jelentőségével áll egyenes arányban, hanem utal annak korára is. Banális egyszerűséggel: minél több ideje volt egy utca menti beépítésének helyben fejlődnie, annál tovább gazdagította önmagát. Ez megnyilvánulhatott telekaprozásban, az épületek hézagossá vagy szakaszosan összezáró elhelyezkedésében és a kiteresedések egyre tudatosabb építészeti megformálásában. A fiatalabb korú utcák beépítése esetlegesebb, ritkább és lecsatlakozásuknál nem alakult ki határozott keretű teresedés.

A szerkezetileg legősibb formában fennmaradt településrész a Belváros, amelynek magja már a II. József korában készült katonai felmérésen is jól azonosítható. A struktúra elsődleges elemei a hosszanti, északnyugat-délkelet irányultságú utcák, amelyek párhuzamosak a hátság gerincével és az azt kialakító széliránnyal. Az ezekre merőleges, kisebb jelentőséggel bíró keresztutcák tekinthetők a hálózat szekunder alkotóinak. Noha a házak legöregebbjei itt is, a XIX. sz. közepéről származnak, az épületek nem túl magas életkora nem mond ellent a szerkezet korábbi eredetének, ami sokszor jóval archaikusabb elem, mint maga az épületállomány. Az utcák közel téglalap alakú tömböket határolnak, de a hálózatot sok kisebb szabálytalanság teszi változatossá. Ennek oka, hogy a városrész kialakulásának időszakában a telkek kerítetlenek lehettek a szabálytalanul álló házak közötti csapások, ösvények helyén rögzültek idővel a mai utcák.

A XVIII. századból származó településmaghoz csatlakozó újabb lakóterületek jobbára mérnöki, szabályos rendben épültek, földmérő mérnök közreműködését föltételezve. A szerkezet alapvető jellegvonásai a bővítések mellett is változatlanok maradtak, az újabban beépülő területek is alkalmazkodtak az eredeti, északnyugat-délkeleti irányú utcahálózathoz. Mindebbe a szocializmus korának jelentős városfejlesztési tevékenysége hozott változást, amikor is a keresztengelyek szerepe jócskán felértékelődött, a várostest jelentősen megnövekedett.

Az utcahálózatot kitöltő „szövet”, azaz az egyes telkek beépítésére alapvetően az utcafrontos fésűs (oldalhatáros) beépítési mód és telekhasználat jellemző. Mindez jól megfelelt a mezővárosi jellegű település paraszti életmódot folytató lakosságát jellemző gazdálkodási formának. A fésűs beépítésű, falusias jellegű utcaképek záródása, zárt sorú, illetve hézagosan zárt sorú módon beépült telkek kialakulása elsősorban a központban következett be, párhuzamosan Kiskunmajsa kisvárosi szerepkörének megerősödésével. A zárt sorú, kisvárosi jelleggel beépült telkeken természetesen alapvetően más, differenciáltabb életvitel volt jellemző, amelyben hangsúlyosabban mutatkoztak meg a polgári vonások.

Jellegzetes épülettípusok, építészeti hagyományok

A török hódoltságot megelőző korszakokból egyetlen épülettöredék sem maradt napjainkra. A török korban elpusztult Mayossaszállása település templomát a régészek tárták fel a belterülettől viszonylag messze, kisebb halom tetején.

A legöregebb épségben fennmaradt emlék a római katolikus templom a XVIII. század közepén épült barokk stílusban. A Jászkun Hármaskerület mezővárosainak jellegzetessége a városziluettet uraló, általában annak centrumát kijelölő templom. A mértes, nagy befogadóképességű épületek a redempció során visszaszerzett kiváltságaikra büszke szabad polgárság öntudatának kifejezői, egyházi, településképi szerepükön messze túlmutató épületek. A majsai templom az 1744-ben emelt szerény egyház helyére épült 1765-1810 között több ütemben, jelenlegi képét a Rábel Károly vezette XIX. század eleji átépítés későbarokk-klasszicizáló stílusa határozza meg. Tömegformálása sajátos, körüljárós barokk tornya a szentély mögött

helyezkedik el, így toronynélküli, monumentális főhomlokzata az itáliai barokk templomépítészet klasszikus emlékeit idézi.

A XVIII. század folyamán még néhány középülettel gazdagodott Majsza, főként a község építési tevékenysége nyomán, amely községházát, iskolát, kocsmákat hozott létre. Ezekből az egykori községháza (ma Városháza) maradt fenn napjainkra, erősen átépített formában, udvarának boltíves tornáca azonban még őrzi a barokk-kor vége jellegzetes vidéki építészetének sajátos hangulatát.

Az 1850-es évektől minőségi változás történt a széles néprétegek lakáskultúrájában. Addig jórészt hagyományos szoba-konyha-kamra egy traktusos elrendezésű, háromosztatú parasztházakban élt a lakosság túlnyomó része. Ezek szinte kivétel nélkül földfalazattal épültek. Ennek a típusnak jó állapotban fennmaradt emléke a tájház, amely a XIX. század elején épült. Az utóbbi évtizedek átépítései ellenére talán még több ilyen – a jobbágyfelszabadítás korát megelőző – ház is található a városban, de ezek azonosítása tipológiai alapon igen nehéz, tekintve, hogy a típus az 1950-es évekig általános volt. Ez a parasztház típus rendszerint oldalhatáros beépítésben fordul elő, de a korai időszakban – a telkek rendezése előtt – ez nem lehetett kizárólagos. Főhomlokzatát legtöbbször egy, vagy két ablak és a gyalogbejáró kiskapuja tagolta, az oromzat kialakítása változó volt, de kontyolt tetővel alig fordul elő. A telkek utcai frontjának kerítésében alakították ki a porta nagykapuját a fogatok számára. A lakóház folytatásában épültek az istállók és gazdasági épületek. Egyes esetekben ezek a lakóépülettől külön egységben is állhattak.

Takács István 1937-ben írta falujáról, hogy a vályog volt még jó ideig az egyetlen építőanyag. A lakóházak alapját sokszor az itt található darázkőből készítették; aránylag olcsó ára folytán a kőalapot egyetlen háztól sem sajnálták ez időben. Téglát igen ritkán használtak, mert helyben nem volt, távolabbról pedig csak drágán lehetett beszerezni. A fedélszékeket már fűrészaruból ácsolták, a tetőhéjalás anyagaként korábban kizárólag a nád szolgált, ezekben az évtizedekben azonban már cseréppel kellett az újonnan épített házakat fedni. A lakóházak általában háromosztatúak: *tisztaszoba*, konyha (*pitar*) és kamra. A szobát fűtő kemence mellett a konyhában „*van egy sporhetnek nevezett, a gyári tűzhelyek mintájára vályogból vagy téglából épített tűzhely, melyben télen tüzelnek, és így a főzéssel a ház is bemelegszik. Ez már annak a következménye, hogy ma (1937) már sokkal nehezebb fűteni való törmelékhez jutni, mint régebben, ezért már télen nem a szabad-tűzhelyes konyhában főznek.*” Ezek jórészt ekkorra már átalakították.

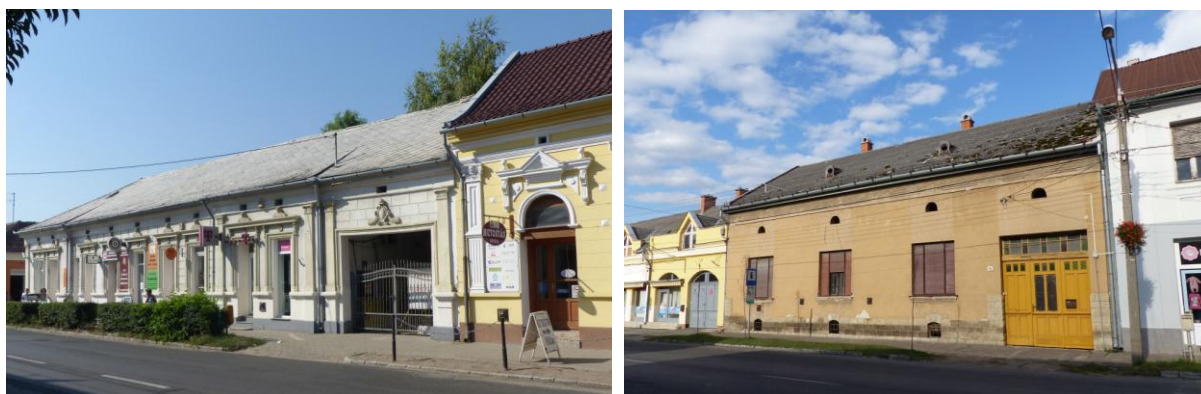
A korábbi időkben egy, esetleg két igen kicsi és szimpla üvegezésű ablak világította csak meg a szobát, amin egy kicsit segített a fehér meszelés. A szimpla ajtók deszkáinak szétnyílását *kovászos (csiriz) papírral* ragasztották be a légzárás javítása végett.

A kenyeret – elsősorban a tanyákon – a szabadban álló sütőkemencében sütötték, ami mellé rendszerint katlant is építettek többek között a lekvárfőzés számára. *Majsán* a gabonátároló épületet nevezték csűrnek, saját csűrrel csak a tehetős nagygazdák rendelkeztek. Az istállókat és ólakat a tanyáknál is a lakóház végében helyezték el. Csak az újabb tanyákon építették azokat külön, az udvart körbe záróan. A szín alatt tartották a kocsit és a különféle gazdasági szerszámokat.

A polgári építészet hatására a XIX. század közepén terjedtek el a sokszor szárazkapuval épült földszintes cívisházak. Ezek a magyar mezővárosi építészet legjellegzetesebb háztípusába tartoznak. Az életmódbeli differenciálódásnak megfelelően több változata is kialakult. Általában utcai szárnyuk két vagy háromtraktusos, udvarra beforduló részük egy, tornác megléte esetén kétraktusos. Pinceszint és magasított térdfalas padlástér építéskor homlokzatuk tekintélyes, monumentális formát kapott. Zárt sorú és részlegesen zárt sorú beépítésben állnak, az utcával párhuzamos főtömegük jellegzetes, zárt utcaképet ad. Ezek a „cívisházak” a település központja kisvárosi hangulatának legfontosabb letéteményesei a mai napig.

A szárazbejáró helye lehet az épület szélén, ilyenkor a beépítés sokszor hézagosan zárt sorú. Ebben a beépítési formában a főpárkány a kapu felett is továbbfut, de nincs fedett kapualj. A kapu eshet a ház homlokzatának középső szakaszára, egy kisebb és egy nagyobb szakaszra osztva azt. A kisebb szakaszban kapott helyet a cselédség lakása, a nagyobbban a gazdáé. A szárazbejáró homlokzat szélén, illetve közepén való elhelyezkedését – látszólagos hasonlóságuk ellenére – teljesen eltérő alaprajzi fejlődés eredményezte.

A múlt század végének gazdasági konjunktúrája új épülettípussal gazdagította a város építészetét. A polgári és kereskedőréteg számára megépült néhány üzletház a város központjában. Zárt sorú elrendezéssel épültek, a legszebbek az építészetileg fontos pontokat kupolákkal, gazdagon formált tetőfelépítményekkel hangsúlyozták.

A két világháború közének ONCSA házai is megtalálhatók az Árpádtelepen. Ezek az országban általános kialakítással, igényes, népies stílusban épültek és velük a hagyományos, történetinek tekinthető épülettípusok sora be is zárul.

Homlokzatképzés, anyaghasználat:

A legkorábbi épülettípusokra a népi építészet rendkívül kiértelt arányrendszere jellemző. Díszítésük mértéktartó, főleg a nyíláskeretezésekre, a faszerkezetek és az oromzat deszkázatának fűrészelt díszítésére korlátozódik. Utóbbiak sokszor a szegedi néprajzi táj építészetére jellemző napsugár-motívummal készültek. A legtöbb esetben azonban a szerkezet és funkció tökéletes összhangja adja az esztétikai hatás döntő részét. Az emberi lépték, a nyílások és a tömör falak, a világos és sötét felületek kiegyensúlyozott rendje ma már utánozhatatlan harmóniát teremt.

A téglaeépítészet megjelenésével, illetve a polgári, városi épületek hatásával magyarázható a homlokzatképzések gazdagabbá válása a múlt század második felében.

A paraszt-polgári házak homlokzatának megjelenését két tényező befolyásolja döntően: a beépítés módja és a homlokzatképzés anyaga. Attól függően, hogy utcára merőleges, vagy azzal párhuzamos az épület fő tömege vertikális, illetve horizontális jelleg dominál. A vertikális jellegű, utcára oromzatával forduló házak homlokzatánál az építőknek meg kellett oldaniuk az oromzat megfelelő kiképzését is, míg ez a horizontális jellegű homlokzatoknál értelemszerűen nem vetődik fel. Az oromzatok épülhettek deszkázattal és falazva, díszük elsősorban a padlásszellőzők kiképzése, illetve a deszkázat. Az ablakok elrendezése lehetett szimmetrikus, vagy közel szimmetrikus, illetve aszimmetrikus. Tovább gazdagodott a homlokzat a padlás térdfalának megemelése esetén. A térdfal szellőzői kvázi újabb szintként jelennek meg az épületen, monumentalitást kölcsönözve a főhomlokzatnak. Az utcára merőleges beépítések kiegészítője a sokszor a homlokzatokkal egyenrangú falazott kerítés a nagykapuval.

Utcióval párhuzamos zárt sorú, vagy hézagosan zárt sorú beépítéseknel az ablaktengelyek ritmikus kiosztása és a szárazkapu elhelyezésének módja határozzák meg elsősorban az épület arányait. A másodlagos elemek párkányok, épületdíszek,

részletek fontossága akkor értékelhető igazán, ha a házakat ezektől megfosztják. Szintén fontos hangsúlyozni a térdfalmagasítások szerepét a megfelelő arányok kialakításában. Zárt sorú épületek esetében az emelt utcai térdfal egyértelműen a polgári építészet hatására, a fejlettebb ácsszerkezetek megismerése után terjedt el, hiszen ennek kialakítását az aszimmetrikus metszetű süllyesztett fedélszék teszi lehetővé.

Az eddig elmondottak a homlokzat arányrendszerét határozzák meg, a részletképzés sajátosságai, a textúra az alkalmazott anyagoktól függ. A homlokzatképzés leggyakoribb anyaga Kiskunmajsán a vakolat, fagyálló téglát csak kivételesen fordul elő. Vakolatból és gipszből szinte minden forma kialakítható, de előfordul, hogy a cizellált részleteket vakolatból, a homlokzat alapsíkját pedig téglából készítik. Mivel az általunk vizsgált épületek zöme a historizáló-eklektikus és szecessziós stíluskorszakból származik az azokon alkalmazott vakolatdíszek, részletek általában hasonlóak az ország más településein található egykorú alkotásokhoz, melyek a múlt században közkezen forgó mintakönyvek alapján készültek.

Az eklektika térnyerése Majsán a XIX. század utolsó negyedében - a dualizmus korának polgárosodási tendenciáival párhuzamosan - kezdődött, az 1880-tól kezdődő időszak a koraeklektika virágkora volt országszerte. A stílus szabatos megnevezése: historizáló-eklektika, jól körülírja az irányzat legfontosabb jellemzőit, a történeti stílusok elemeiből való válogatást, sokszor azok keverését egy épületen belül is. A magyarországi eklektika alaptónusát a XV-XVI. század toszkán és lombard architektúráját mintául vevő „olasz” neoreneszánsz stílus jelenti.

Az „olasz” neoreneszánszra a nyugodt tömegek, a nyílások szabályos ritmusa jellemző, valamint a klasszikus építészet alapvető tagozatainak – párkányok, keretezések, egyenes, vagy háromszögű szemöldökpárkányok, aediculák,

pilaszterek, stb. – szakszerű, a formatan szigorú szabályainak megfelelő alkalmazása. Igaz, szemben a mintaképekkel, mindezt vakolatból és gipszből.

Az eklektikus tagozatok tömeges alkalmazásának lehetőségét az olcsó alapanyag - gipsz és vakolat -, valamint a széles körben elterjedt mintakönyvek használata teremtette meg. Lényegében minden tagozat „megvásárolható” volt. Általában elmondható, hogy a korabeli mesterek - pallértól az építészig - biztos kézzel tudták az „előregyártott” tagozati elemeket a szigorú formatani előírásoknak megfelelően elhelyezni.

A szecesszióba hajló házak díszítése sokkal egyedibb, így ezeket tipologizálni nehéz. A szecesszió – Kiskunmajsán is jellemző - „mésékelt” irányzata mindvégig megmaradt a hagyományos eklektika bázisán, újat mindenekelőtt a részletképzésben, felületi ornamentikában hozott. A folyamat csírái már a későeklektika idején megmutakoztak a részletek egyre bonyolultabbá váló kialakításában. A szecesszió és a historizmus sajátos elemei sokáig egymás mellett éltek a századforduló építészetében.

A stílus a mezővárosi polgárság körében is érdeklődést keltett. Az épületeken megjelent a jellegzetes ornamentika, amellet, hogy a tömegformálás a hagyományos maradt. A hagyományos, fésűs beépítésben álló portát a magyaros szecesszió kelléktárából kölcsön vett elemekkel ruháztak fel. Általában elmondható, hogy az új irányzat ismerete sokszor felszínes volt, csak azokat a megoldásokat vették át, amelyeket a megszokott háztípusokhoz alkalmazni tudtak. A különféle akadémikus (elsősorban eklektikus, illetve szecessziós) stílusjegyek alkalmazása a jellemzően paraszti életformára „szabott” lakóházakon jól példázza a folyamatot, ahogyan a „nagyvárosi” stílusirányzatok megihletik a mezővárosi építészetet és bizonyos formai, stílári elemek alkalmazására ösztönzik, anélkül, hogy az épületek struktúrájában jelentősebb változásokat indikálnának.

A XX. század első harmadában, kezdetben a szecesszióval párhuzamosan, majd annak lecsengése után is, továbbéltek a különféle kései historizáló áramlatok. Jellemzőjük, hogy a tagozatok valamelyest absztrahálódtak, szárazabbá váltak, az építészeti formálás pedig kissé „fáradt” lett. E korszak kedvelt „neo” stílusa a neobarokk, amely számos házon tűnik fel, a kései historizmus építészetének jól elkülöníthető kései stíluskörét képezve.

2. A védett műemléki értékek települési értékleltára

A világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek

Világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területek jelenleg nincsenek kijelölve Kiskunmajsán és ilyenek a továbbiakban sem indokoltak.

Az országos építészeti örökség elemei

Kiskunmajsán jelenleg a XVIII. század közepén építeni kezdett barokk Római Katolikus templom és az Ady Endre utca 54. szám alatti tájház „népi” épülete és portája áll országos műemléki védelem alatt. Mindkét műemlék ún. műemléki környezettől körülölelt.

Kisboldogasszony r. k. templom és ex lege műemléki környezete – Petőfi tér
törzsszám: 681
helyrajzi szám: 1684

Tájház és ex lege műemléki környezete – Ady Endre utca 54.
(tartozékai: ól, istálló, gémeskút)

törzsszám: 10175

helyrajzi szám: 2838

3. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

Településszerkezet

Kiskunmajsa korábbi fejezetekben ismertetett XVIII. századi eredetű belvárosi magjának helyi területi településszerkezeti védelme feltétlenül indokolt. A védendő, kiemelkedő értékű területeket az alábbi térképvázlat mutatja. A védett terület további kiterjesztése szükségtelen.

Helyi védelem alatt álló objektumok

Kiskunmajsa beépített területének jelentős részén a XIX. század közepétől a XX. század közepéig tartó mintegy száz évben emelt, történetinek tekinthető épületállomány dominál. Az épületeknek ez a tömege alapjaiban határozza meg a jellegzetes településkaraktert, illusztrálva a város történetét is. Ennek a zömében a „népi építészet”, historizáló-eklektika, szecesszió stílus körébe tartozó épített örökségnek a megőrzése elsősorban a helyi védelem rendszerének feladata. A helyi védettség kijelölésénél nem kizárólagosan a történeti szemléletnek kell dominálni, hanem érvényesíteni szükséges egyfajta általános értékrendet is, miszerint a korok környezeti kultúráját magas szinten reprezentáló épületek, építmények is védendők, függetlenül építésük idejétől.

A települési értékleltár ún. értékvizsgálati (törzs)lapjaikon keresztül veszi sorra a helyi védelem tárgyait legyen az már védett, vagy potenciálisan védelemre méltó objektum. A leltár a 2019. évre vonatkozóan tartalmaz érvényes adatokat, tekintettel arra, hogy a jelen dokumentáció alapjául szolgáló helyszíni bejárások ebben az időben történtek.

ÁRPÁD UTCA 23.
(hrsz.: 1655)

Beépítés jellege: Fésűs (oldalhatáron álló), utcafrontos.

Megnevezés: lakóház.
Rendeltetés: családi ház.
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XX. század első harmada.
Jellemző stílus: „népi”.
Megjegyzés: az épület legfőbb értéke a napsugaras deszkaoromzat.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: a TŰZÉP-ablakok cseréje indokolt.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

ÁRPÁDTELEP 16.
(hrsz.: 2660)

Beépítés jellege: Oldalhatáron álló,
előkertes.

Megnevezés: ONCSA-ház.
Rendeltetés: családi ház.
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: 1941 után.
Jellemző stílus: népies.
Megjegyzés: az 1941. évi belvíz után létesített ONCSA-telep eredeti formáját még őrző épülete. Jellegzetes elemei a „lopott” tornácot támasztó dór fejezetű oszlopok.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: utólagos külső redőnyök eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

ÁRPÁDTELEP 17.
(hrsz.: 2661/1)

Beépítés jellege: Oldalhatáron álló,
előkertes.

Megnevezés: ONCSA-ház.
Rendeltetés: családi ház.
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: 1941 után.
Jellemző stílus: népies.
Megjegyzés: az 1941. évi belvíz után létesített ONCSA-telep eredeti formáját még őrző épülete. Jellegzetes elemei a „lopott” tornácot támasztó dór fejezetű oszlopok.

Műszaki állapot: rossz

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: teljes külső fölüjjítés, utólagos külső redőnyök eltávolítása, tornác kibontása, homlokzat fehér meszelése.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

ÁRPÁDTELEP 20.
(hrsz.: 2630)

Beépítés jellege: Oldalhatáron álló,
előkertes.

Megnevezés: ONCSA-ház.
Rendeltetés: családi ház.
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: 1941 után.
Jellemző stílus: népies.
Megjegyzés: az 1941. évi belvíz után létesített ONCSA-telep eredeti formáját még őrző épülete. Jellegzetes elemei a „lopott” tornácot támasztó dór fejezetű oszlopok.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BAJCSY-ZSILINSZKY UTCA 5.
(hrsz.: 1522)

Beépítés jellege: Hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: lakóház.

Rendeltetés: családi ház.

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: XIX-XX. század
fordulója.

Jellemző stílus: kései historizáló,
eklektikus.

Megjegyzés: -

Műszaki állapot: megfelelő

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** villanyóra-
szekrény rejtése.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BAJCSY-ZSILINSZKY UTCA 7.
(hrsz.: 1519)

Beépítés jellege: zárt sorú (körülépített udvaros), utcafrontos sarokház.

Megnevezés: lakóház üzletekkel.
Rendeltetés: társasház üzletekkel.
Szintszám: földszintes (alápincézett).
Jellemző datálás: XX. század eleje.
Jellemző stílus: kései historizáló, geometrikus szecessziós.
Megjegyzés: az épület vélhetően régebbi, mint homlokzatának oromzatokkal tagolt, kései szecessziós jellegű architektúrája.

Műszaki állapot: rossz

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: teljes homlokzat-rekonstrukció.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BAJCSY-ZSILINSZKY UTCA 10.
(hrsz.: 1568)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: volt polgári fiúiskola.
Rendeltetés: kormányhivatal.
Szintszám: földszintes (alápincézett).
Jellemző datálás: XX. század eleje.
Jellemző stílus: eklektikus-
neoreneszánsz.
Megjegyzés: A polgári fiúiskola az
1878. évi előterjesztést követően csak
1918-ban nyílhatott meg, ahol 12
tanár oktatott eleinte 75, majd a
harmincas évektől több mint száz
diákot.

Műszaki állapot: megfelelő

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** igényes
információs táblák elhelyezése.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BAJCSY-ZSILINSZKY UTCA 20.
(hrsz.: 1555)

Beépítés jellege: oldalhatáros,
utcafrontos.

Megnevezés: villa-jellegű lakóház.

Rendeltetés: családi ház.

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: XX. század első
harmada.

Jellemző stílus: kései historizáló,
szecessziós, neobarokk elemekkel.

Megjegyzés: A polgári villaépítészet
hatásait mutató lakóház.

Műszaki állapot: megfelelő

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** eredeti
homlokzati tagozatrendszer visszaállítása.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BERCSÉNYI UTCA 4.
(hrsz.: 1512)

**Beépítés jellege: Fésűs (oldalhatáros),
utcafrontos.**

Megnevezés: egykori gazdaház.
Rendeltetés: családi ház.
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XIX-XX. század
fordulója
Jellemző stílus: tradicionális
tömegképzés historizáló-eklektikus
(neoreneszánsz-neobarokk)
részletképzés
Megjegyzés: A paraszti építőcultúra
és a polgári, akadémikus stílusirány-
zatok egymásra hatásának példája.

Műszaki állapot: rossz

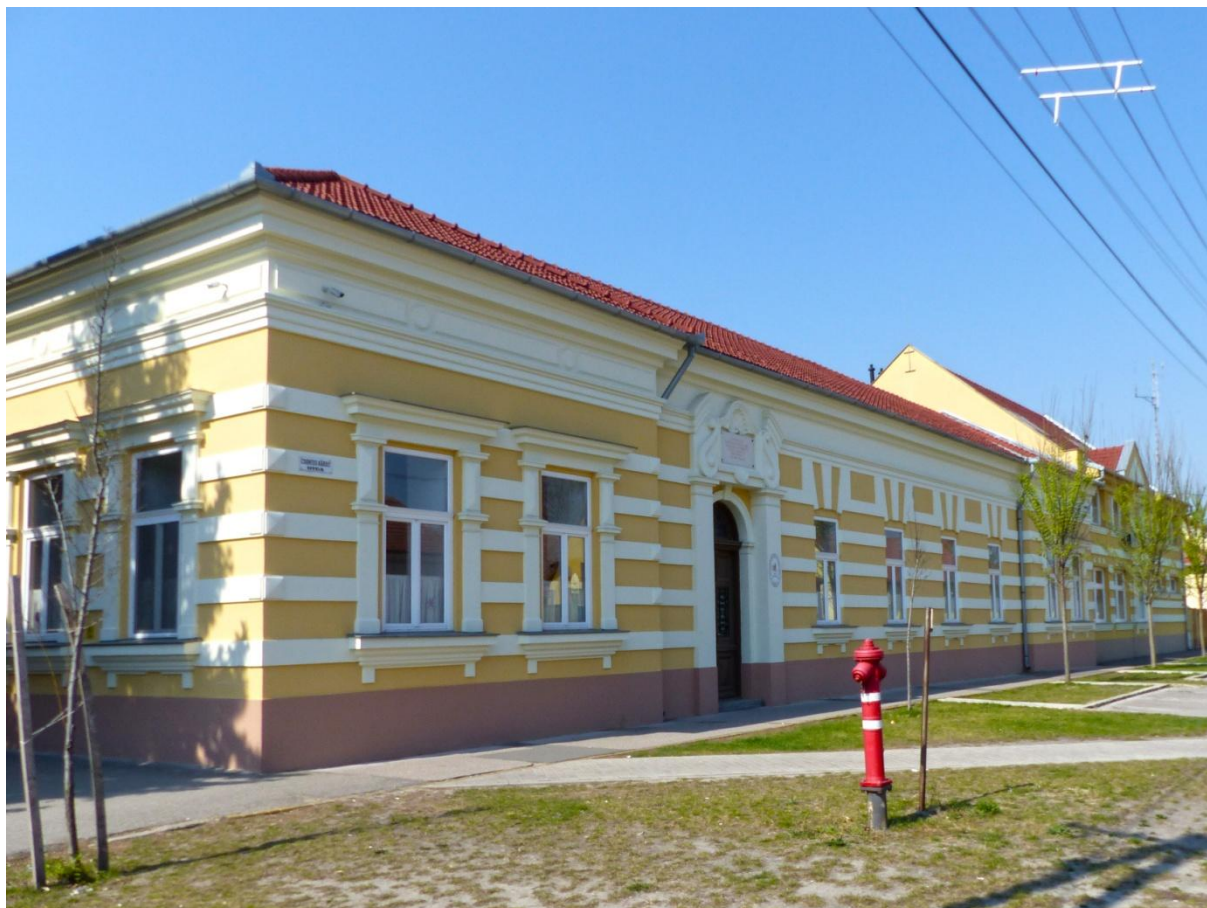
**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** értékőrző
főújítás, parapetkonvektor eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

CSONTOS KÁROLY UTCA 2.

(hrsz.: 889)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház.

Megnevezés: volt katolikus elemi leányiskola (zárdá).

Rendeltetés: Szent Gellért R. K. Ált. Iskola.

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: 1894.

Jellemző stílus: eklektikus-neoreneszánsz, helyenként neobarokk részletekkel.

Megjegyzés: Csontos Károly adományából épült, amelyben a Miasszonyunkról elnevezett szegény iskolanővérek tanítottak.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

CSONTOS KÁROLY UTCA 71.
(hrsz.: 1352)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház és melléképülete.

Megnevezés: volt gazdaház és melléképülete.

Rendeltetés: családi ház.

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: XX. század első harmada.

Jellemző stílus: kései historizmus.

Megjegyzés: a sarokház az utcakép jellegzetes eleme.

Műszaki állapot: rossz.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: értékőrző teljes fölüújítás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

CSONTOS KÁROLY UTCA 81.
(hrsz.: 1357)

Beépítés jellege: falazott kerítéssel övezett, beépítés nélküli sírkert, mely megtöri az utcavonalat, amelynél régebbi településszerkezeti elem.

Megnevezés: izraelita sírkert.
Rendeltetés: lezárt temető.
Szintszám: -
Jellemző datálás: -
Jellemző stílus: -
Megjegyzés: az 1860-1861. évi II. katonai fölmérés fölvétele idején már létezett. A jelenlegi utcavonalba erőteljesen, ferdén beékelődik, s felszíne több lépcsőnyivel magasabb az utca szintjénél, így erődszerű kerítése az utcakép jellegzetes eleme.

Műszaki állapot: közepes.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: folyamatos karbantartás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alatt áll.

CSONTOS KÁROLY UTCA 89.
(hrsz.: 1361)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: polgári jellegű lakóház

Rendeltetés: családi ház.

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: XX. század eleje.

Jellemző stílus: kései szecessziós,
neobarokk motívumokkal.

Megjegyzés:

Műszaki állapot: rossz.

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** utólagos
műanyagredőnyök eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

DEÁK FERENC UTCA 2.
(hrsz.: 923)

Beépítés jellege: szabadon álló,
utcafrontos saroképület.

Megnevezés: Törtély-malom

Rendeltetés: diszkontáruház

Szintszám: egyemeletes.

Jellemző datálás: 1894.

Jellemző stílus: historizáló.

Megjegyzés: Kóbor Lajos és társai alapították; a hét alapító közötti négy Törtély-testvérről Törtély-malomként vált ismertté. A gőzüzemről később átalakították villanymeghajtására, a XX. század második felében különböző üzemeknek adott helyet.

Műszaki állapot: megfelelő.

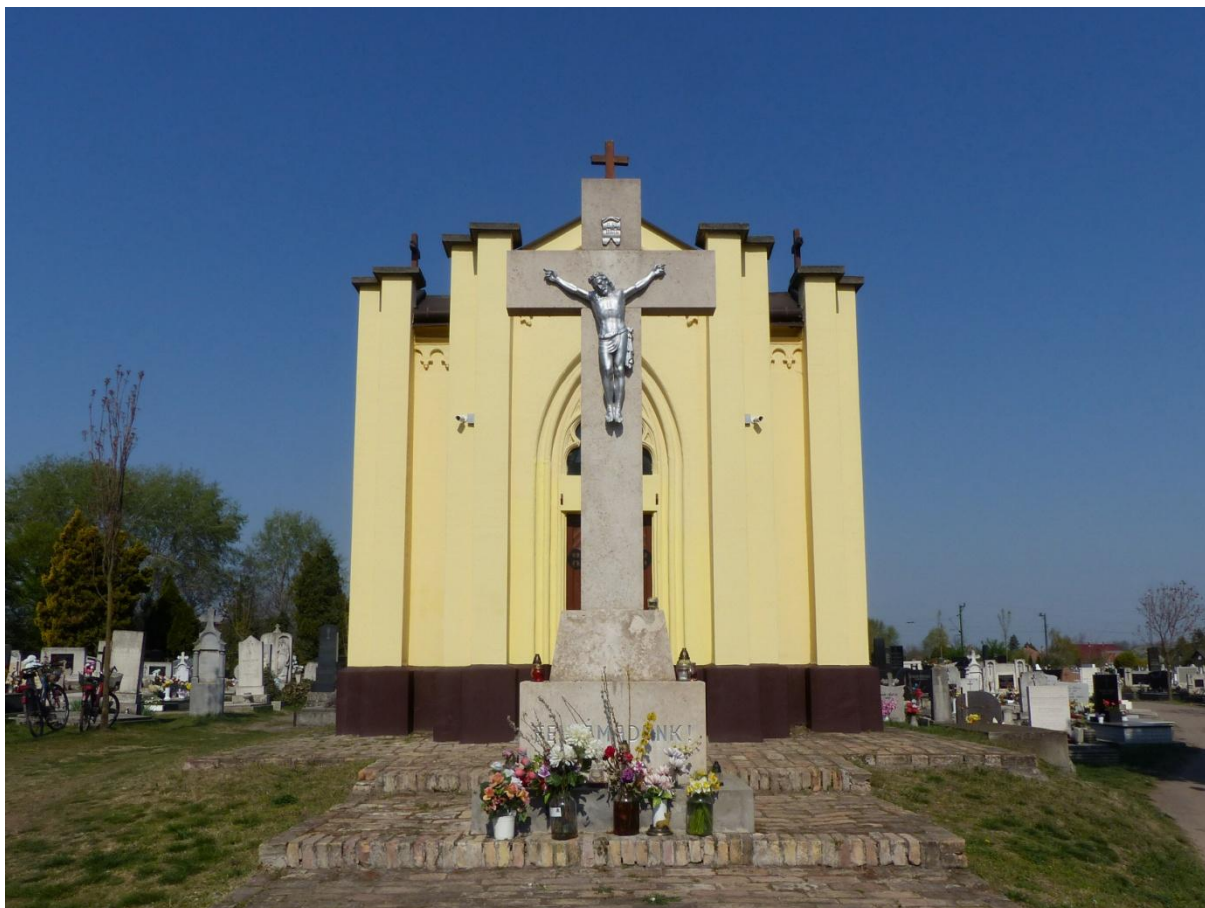
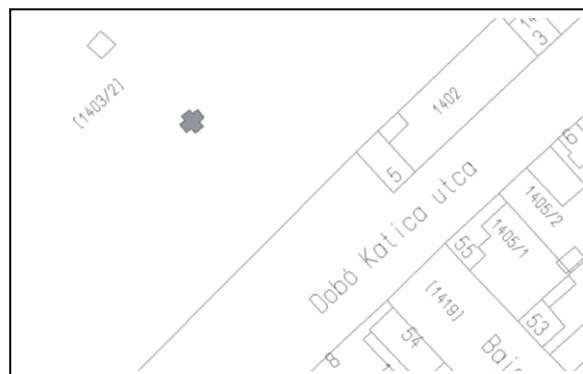
Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: eredeti nyílászáróosztás visszaállítása, kültéri klímák eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

DOBÓ KATICA UTCA - TEMETŐKÁPOLNA
(hrsz.: 1403/2)

Beépítés jellege: szabadon állóan épült a Felső temető centrumában.

Megnevezés: Csontos-kápolna
Rendeltetés: temetőkápolna
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XIX-XX. század fordulója.
Jellemző stílus: historizáló-neogótikus.
Megjegyzés: a görögkereszt alaprajzú neogótikus épület mesterséges dombon áll a temető közepében.

Műszaki állapot: megfelelő.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alatt áll.

FECSCKE UTCA 15.
(hrsz.: 2803)

Beépítés jellege: Fésűs (oldalhatáros),
utcafrontos.

Megnevezés: lakóház
Rendeltetés: családi ház.
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XX. század első harmada.
Jellemző stílus: hagyományos paraszti porta kései (magyaros-) szecessziós ornamentikával.
Megjegyzés: az épület az akadémikus stílusirányzatok és a népi építőkéltúra egymásra hatásának szép példája.

Műszaki állapot: rossz.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: utólagos műanyagredőnyök eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FÉLEGYHÁZI UTCA - FESZÜLET
(hrsz.: 1124/5)

Beépítés jellege: a Félegyházi út és egy dűlőút találkozásánál.

Megnevezés: kőkereszt

Rendeltetés: feszület

Szintszám: -

Jellemző datálás: XIX. eleje

Jellemző stílus: klasszicista, barokk reminiscenciákkal.

Megjegyzés: kőkereszt kő korpuszal, barokkos volutákkal közrefogott posztamensen.

Műszaki állapot: rossz.

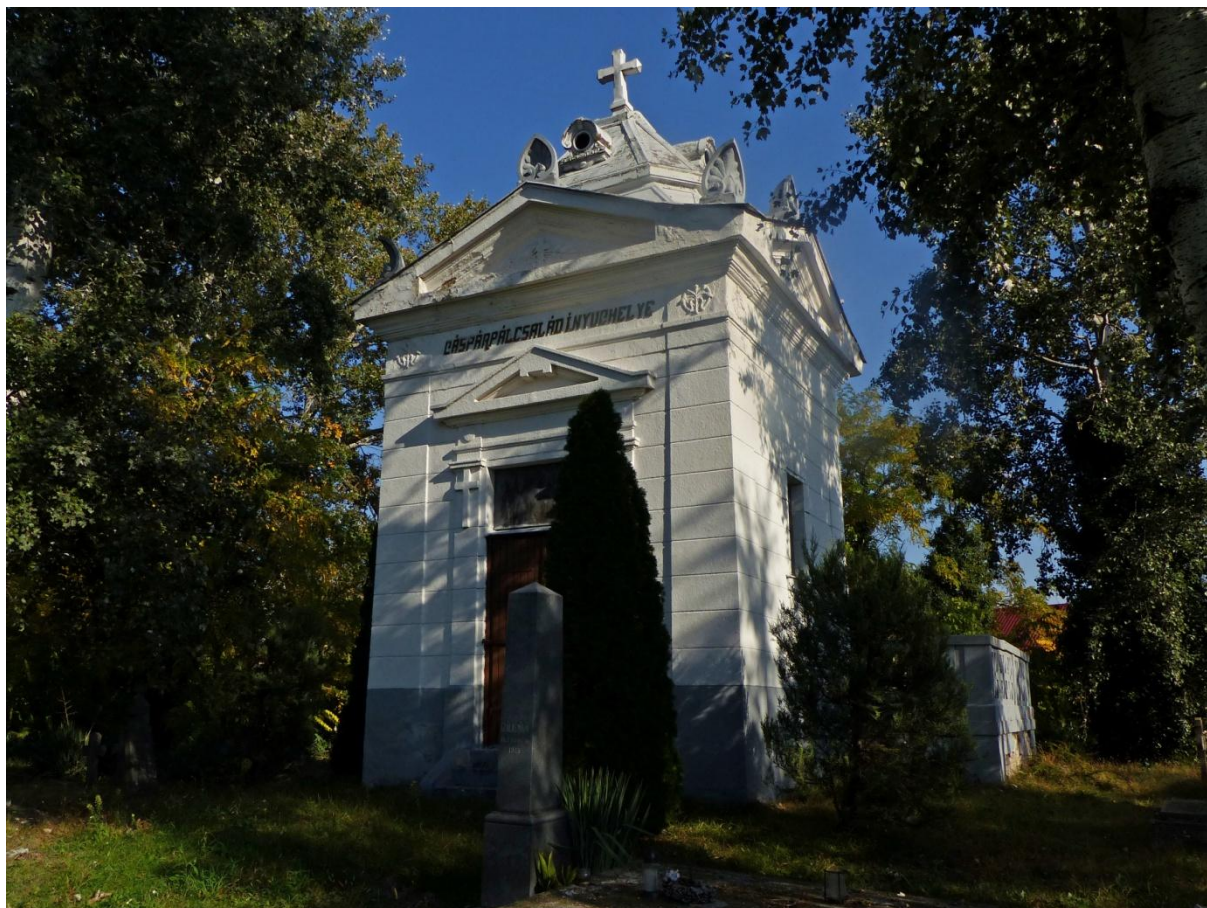
Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: a kőemlék szakszerű restaurálásra szorul.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA – TEMETŐ – GÁSPÁR KRIPTA
(hrsz.: 266)

Beépítés jellege: szabadon állóan épült az Alsó temető dél-keleti felében.

Megnevezés: Gáspár-kripta
Rendeltetés: kripta
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XX. század eleje.
Jellemző stílus: kései historizáló, neoklasszikus (neoreneszánsz).
Megjegyzés:

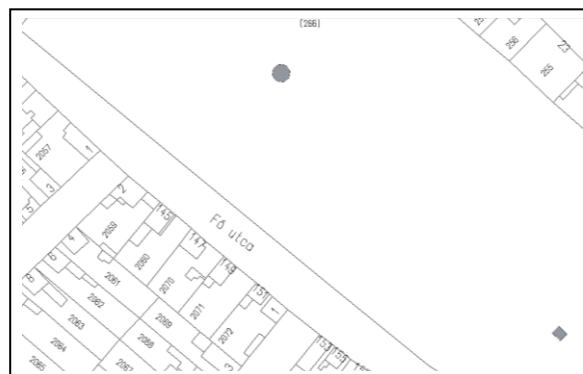
Műszaki állapot: megfelelő.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA – TEMETŐ – RAVATALOZÓ
(hrsz.: 266)

Beépítés jellege: szabadon állóan épült az Alsó temető centrumában.

Megnevezés: ravatalozó

Rendeltetés: ravatalozó

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: 1980-as évek második fele.

Jellemző stílus: posztmodern.

Megjegyzés: a népi építészet tanulságait felhasználó magyar posztmodern építészet értékes alkotása.

Műszaki állapot: megfelelő.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 33.
(hrsz.: 1469)

Beépítés jellege: Fésűs (oldalhatáron álló), utcafrontos.

Megnevezés: lakóház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: szecessziós
Megjegyzés: a jellegzetes, attikás homlokzatú ház, valamint ívezetekkel áttört kerítése is méltó a védettségre.

Műszaki állapot: megfelelő.

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: eredeti homlokzati tagozatok visszaállítása, rozsdás parabolaantenna eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 39.
(hrsz.: 1474)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos sarokház.

Megnevezés: polgári lakóház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes (alápincézve).
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: kései historizáló, szecessziós
Megjegyzés:

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: gázcső eltávolítása a homlokzatról.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 41.
(hrsz.: 1476)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház

Rendeltetés: családi ház

Szintszám: földszintes.

Jellemző datálás: XX. század eleje

Jellemző stílus: kései historizáló, szecessziós

Megjegyzés:

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: parapetkonvektorok eltávolítása a homlokzatról.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 49.
(hrsz.: 1482/3)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: polgári lakóház
Rendeltetés: családi ház és üzlet
Szintszám: földszintes.
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: kései historizáló,
szecessziós
Megjegyzés:

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: a homlokzat egységét megbontó üzletportál igényes, illeszkedő kialakítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 61.
(hrsz.: 1521)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház üzletekkel
Rendeltetés: üzletek
Szintszám: földszintes (alápincézve).
Jellemző datálás: XIX-XX. század fordulója
Jellemző stílus: kései historizáló eklektikus, szecesszióba hajló részletekkel.
Megjegyzés: a jellegzetes, attikás épület az utcakép meghatározó eleme.

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: értékőrző följújtás, reklámtáblák, feliratok, parapet-konvektorok eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 62.
(hrsz.: 1283)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház

Rendeltetés: városi könyvtár

Szintszám: földszintes (alápincézve).

Jellemző datálás: XX. század eleje

Jellemző stílus: szecesszióba hajló részletekkel.

Megjegyzés: 1926-ban Dr. Molnár Lajos községi orvos lakása és rendelője volt. Az 1950-es években tiszti klubként használták, az 1960-es évek elején kultúrházként működött.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: a közterületről is látható tűzfal „homlokzatosítása”.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 67.
(hrsz.: 1525)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos sarokház.

Megnevezés: szárazkapus üzletház
Rendeltetés: üzletek és irodák
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: szecessziós, historizáló reminiscenciákkal.
Megjegyzés: városképi szerepe kiemelkedő.

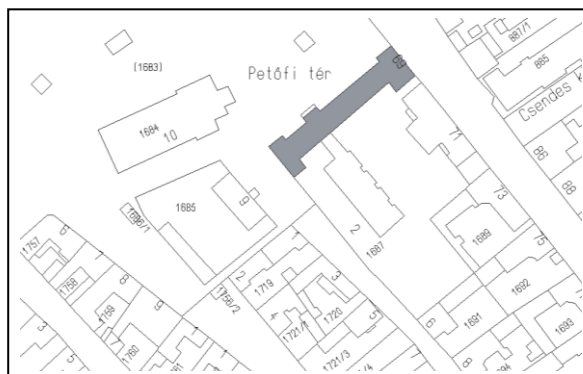
Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 69.
(hrsz.: 1687)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos sarokház. Nagyméretű telken több kiterjedt épület is áll.

Megnevezés: volt elemi fiúiskola
Rendeltetés: Arany János Általános Iskola

Szintszám: egyemeletes
Jellemző datálás: 1930.

Jellemző stílus: kései historizáló
Megjegyzés: A régi fatornyos iskola helyére 1929-1930-ban gróf Klebelsberg Kunó kultuszminiszter segítségével emelték új, ún. emeletes fiúiskolát, melyet később többször bővítettek.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 80.
(hrsz.: 891/1, 891/2)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus üzletház
Rendeltetés: üzletek
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: kései historizáló, szecessziós.
Megjegyzés: városképi szerepe kiemelkedő.

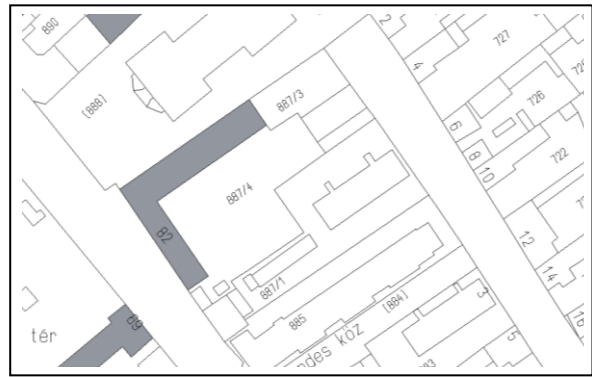
Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: eredeti nyílásrendszer visszaállítása, a jelenlegi, zavaró hatású reklám- és információs táblák eltávolítása, „táblaerdő” megszüntetése.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 82.
(hrsz.: 887/4)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: volt községháza,
megyebiztosi épület

Rendeltetés: városháza

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: XVIII. század

Jellemző stílus: barokk eredetű,
historizáló, átépítve.

Megjegyzés: források szerint a hosszú
ideig épített községháza 1783-86-ra
készült el. Kezdetben négy helyiségből
állt: jegyzői szoba, tanácsterem,
irattár és adószedői szoba. Eredeti
formáját az udvar őrzi.

Műszaki állapot: megfelelő

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** az eredeti
nyílásrendszer, homlokzati architektúra
visszaállítása, a ma látható hamis tagozat- és
nyílásrendszer korrekciója, a zavaró
napelemrendszer áthelyezése.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alatt áll.

FŐ UTCA 83.
(hrsz.: 1700)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: lakóház
Rendeltetés: üzletek
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége
Jellemző stílus: eklektikus-
neoreneszánsz, neobarokkba hajló
részletekkel
Megjegyzés: homlokzati plasztikája
rendkívül gazdag.

Műszaki állapot: megfelelő

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** az átalakított jobb
szélső nyíláscsoport eredeti formájának
visszaállítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 85.
(hrsz.: 1702)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház
Rendeltetés: üzletek
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége
Jellemző stílus: eklektikus-neoreneszánsz
Megjegyzés: homlokzati plasztikája rendkívül gazdag.

Műszaki állapot: megfelelő
Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: reklámtáblák, feliratok rendezése, igényes és egységes nyílászárók elhelyezése, eredeti nyílászáró rendszer visszaállítása, konvektorok eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 86.
(hrsz.: 882)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház
Rendeltetés: családi ház (iroda)
Szintszám: földszintes (alápincézve)
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: kései szecessziós
Megjegyzés: igényes bádogsmunkák a tetőn.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: eredeti homlokzati tagozatrendszer visszaállítása, elektromos mérőórák elrejtése.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 90.
(hrsz.: 880)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház

Rendeltetés: családi ház

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: XX. század eleje

Jellemző stílus: kései szecessziós

Megjegyzés:

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:

parapetkonvektorok, parabolaantenna eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 94.
(hrsz.: 874)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház közel eredeti állapotában fennmaradt szélső traktusa

Rendeltetés: üzlet

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: XIX-XX. század fordulója

Jellemző stílus: kései historizáló

Megjegyzés: csak az eredeti építészeti elemek egy részét még őrző klinkertégla-burkolatos traktus védelme indokolt.

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:

parapetkonvektorok eltávolítása, téglaburkolat kiegészítése.

Örökségvédelmi státusz:

A téglaburkolatos traktus helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 96.
(hrsz.: 873)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári lakóház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes (alápincézve)
Jellemző datálás: XX. század első harmada
Jellemző stílus: kései (geometrikus) szecessziós, már a modernizmusra utaló, art deco-s elemekkel.
Megjegyzés: értékes bádógosmunkák.

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:
parapetkonvektorok eltávolítása.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 114.
(hrsz.: 849)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: polgári lakóház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes (alápincézve)
Jellemző datálás: XIX-XX. század
fordulója
Jellemző stílus: kései eklektikus
(historizáló neoreneszánsz).
Megjegyzés:

Műszaki állapot: közepes

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** kőporozás helyett
sima vakolat.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

FŐ UTCA 139.
(hrsz.: 2017)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház.

Megnevezés: gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX-XX. század
fordulója
Jellemző stílus: kései historizáló-
eklektikus
Megjegyzés:

Műszaki állapot: rossz

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:**
parapetkonvektorok eltávolítása, teljes
homlokzatfelújítás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

HŐSÖK TERE 3.
(hrsz.: 890)

Beépítés jellege: zárt sorú, utcafrontos sarokház.

Megnevezés: zárt sorú, szárazkapus üzletház

Rendeltetés: üzletek, irodák

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: XX. század eleje

Jellemző stílus: geometrikus szecessziós, kései historizáló-eklektikus reminiscenciákkal

Megjegyzés: a gazdagon formált épület a városkép meghatározó eleme, melyen meghatározók az igényes bádógosmunkák.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:

parapetkonvektorok eltávolítása, nyílászárók egységesítése.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alatt áll.

ISKOLA UTCA 2.
(hrsz.: 1848)

Beépítés jellege: szabadonálló,
utcafrontos sarokház.

Megnevezés: egykori szálloda –
„szalá”

Rendeltetés: római katolikus plébánia

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: XIX-XX. század
fordulója

Jellemző stílus: szecessziós, kései
historizáló-eklektikus elemekkel.

Megjegyzés:

Műszaki állapot: megfelelő

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:**
parapetkonvektorok eltávolítása

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

ISKOLA UTCA 3.
(hrsz.: 1585)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház és melléképülete.

Megnevezés: egykori üzlet és melléképülete
Rendeltetés: üzlet
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XX. század eleje
Jellemző stílus: szecessziós
Megjegyzés: az utcakép jellegzetes eleme

Műszaki állapot: rossz

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: teljes homlokzatrekonstrukció az eredeti állapotban fennmaradt nyílások alapján.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

KÁLVÁRIA UTCA 12/A.
(hrsz.: 971/1)

Beépítés jellege: szabadonálló, előkertes.

Megnevezés: irodaház
Rendeltetés: polgárórség központja
Szintszám: földszint + tetőtér
Jellemző datálás: XX. század vége
Jellemző stílus: recens
Megjegyzés: helyi védelem alá helyezésének indoka ismeretlen, építészeti értékkel nem bír.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alatt áll. Védelme nem javasolható.

KOSSUTH UTCA 16.
(hrsz.: 1733)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos sarokház és melléképülete.

Megnevezés: egykori gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XX. század első
harmada
Jellemző stílus: (magyaros)
szecessziós
Megjegyzés: különleges
vakolatarchitektúrával,
bádógosmunkákkal bíró épület

Műszaki állapot: közepes

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** teljes, értékőrző
főújítás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

PETŐFI TÉR 2.
(hrsz.: 1576)

Beépítés jellege zárt sorú, utcafrontos.

Megnevezés: szárazkapus polgári ház
Rendeltetés: üzletek és lakások
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége
Jellemző stílus: historizáló-eklektikus, neoreneszánsz
Megjegyzés:

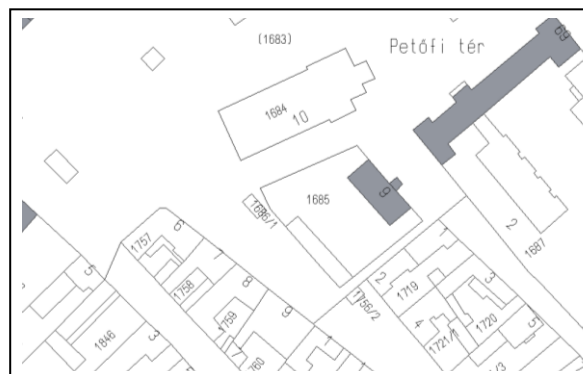
Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: leszűkített nyílászárók visszaállítása, harsány színezés csendesítése

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

PETŐFI TÉR 9.
(hrsz.: 1685)

Beépítés jellege szabadonálló, előkertes.

Megnevezés: többlakásos lakóház
Rendeltetés: társasház
Szintszám: háromemeletes
Jellemző datálás: 1950-es évek
Jellemző stílus: szocialista-realista
Megjegyzés: jellegzetes színezésű épület

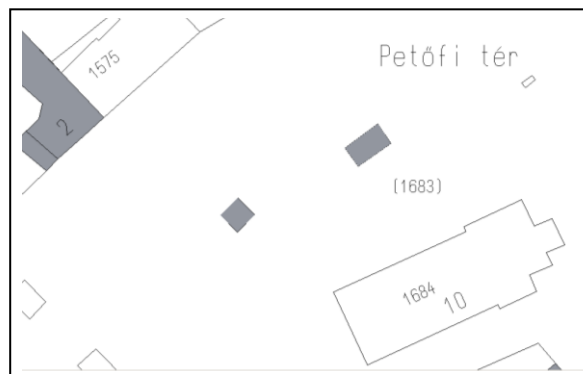
Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:
parapetkonvektorok, klímák és utólagos redőnyök eltávolítása

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

PETŐFI TÉR – I. VILÁGHÁBORÚS EMLÉK
(hrsz.: 1683)

Beépítés jellege szabadonálló építmény.

Megnevezés: I. világháborús emlékmű
Rendeltetés: emlékmű
Szintszám: -
Jellemző datálás: 1937
Jellemző stílus: novocento
Megjegyzés:

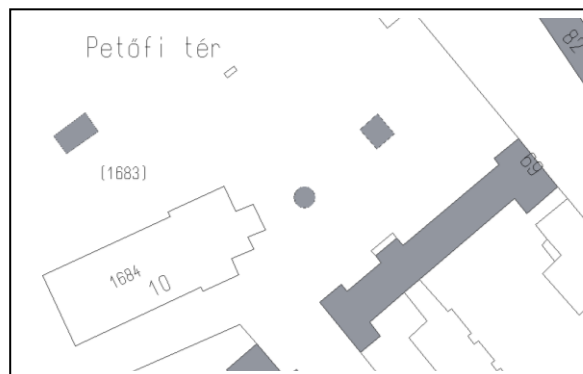
Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: sárga festés csendesítése

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

PETŐFI TÉR – FESZÜLET
(hrsz.: 1683)

Beépítés jellege szabadonálló objektum.

Megnevezés: kőkereszt
Rendeltetés: korpusz mellékalakkal
Szintszám: -
Jellemző datálás: 1829
Jellemző stílus: „népi” klasszicizáló
Megjegyzés:

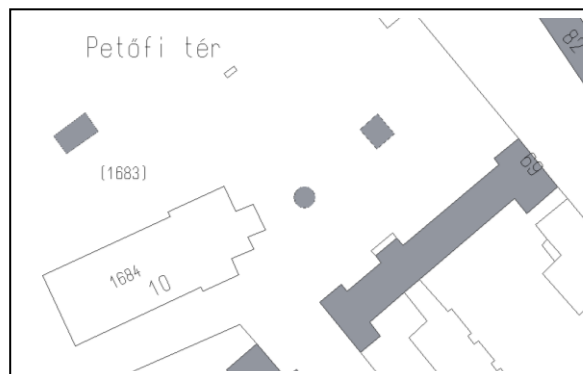
Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: környezet rendezése (parkoló megszüntetése a kereszt körül).

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

PETŐFI TÉR – NEP. SZT. JÁNOS SZOBOR
(hrsz.: 1683)

Beépítés jellege szabadonálló szobor,
posztamensen.

Megnevezés: Nepomuki Szent János szobor

Rendeltetés: szobor posztamensen

Szintszám: -

Jellemző datálás: 1793

Jellemző stílus: barokk

Megjegyzés:

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

PETŐFI TÉR – NEP. SZT. JÁNOS SZOBOR
(hrsz.: 1683)

Beépítés jellege szabadonálló szoborcsoport, magas posztamensen, mellékalakkal.

Megnevezés: Szentháromság oszlop

Rendeltetés: szoborcsoport

Szintszám: -

Jellemző datálás: 1882

Jellemző stílus: naívan historizáló, eklektikus-neobarokk

Megjegyzés: Jablonszky Vince kőfaragómester művét Juhász Vedres Piroska vásárolta meg és állíttatta föl.

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: szakszerű restaurálás

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

RÉGIPOSTA UTCA 9.
(hrsz.: 1842)

Beépítés jellege: hézagosan zárt sorú,
utcafrontos.

Megnevezés: gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége
Jellemző stílus: historizáló-eklektikus,
neoreneszánsz
Megjegyzés:

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására:

parapetkonvektorok eltávolítása,
tagozatrendszer visszaállítása a lábazati zóna fölé.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

SZENT LÁSZLÓ UTCA 29.
(hrsz.: 1545)

Beépítés jellege: fésűs (oldalhatáros),
utcafrontos.

Megnevezés: gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége,
XX. század eleje
Jellemző stílus: „népi”
Megjegyzés: toldott tornáccával együtt
eredeti állapotában fönmaradt
parasztház.

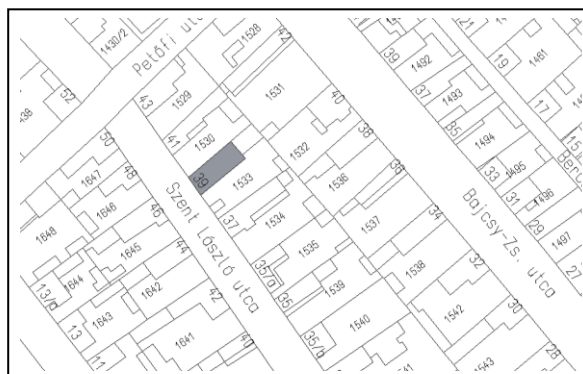
Műszaki állapot: rossz

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** teljes förlújítás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

SZENT LÁSZLÓ UTCA 39.
(hrsz.: 1533)

Beépítés jellege: fésűs (oldalhatáros),
utcafrontos.

Megnevezés: gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége,
XX. század eleje
Jellemző stílus: „népi” eklektika
(neoreneszánsz)
Megjegyzés: a népi építőkultúra és az
akadémikus eklektika
kölcsonhatásának szép példája

Műszaki állapot: rossz

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** teljes fölüújítás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

ZÁRDA UTCA 30.
(hrsz.: 699)

Beépítés jellege: fésűs (oldalhatáros),
utcafrontos.

Megnevezés: gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége,
XX. század eleje
Jellemző stílus: „népi”
Megjegyzés: „lopott” tornácával
együtt fennmaradt épület

Műszaki állapot: közepes

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** teljes förlújítás,
fémkapu cseréje.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

ZÁRDA UTCA 46.
(hrsz.: 683)

Beépítés jellege: fésűs (oldalhatáros),
előkertes.

Megnevezés: gazdaház
Rendeltetés: családi ház
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: XIX. század vége,
XX. század eleje
Jellemző stílus: „népi”
Megjegyzés: szegedi hatásokat
mutató napsugaras deszkaorom-
zatával együtt fönmaradt épület

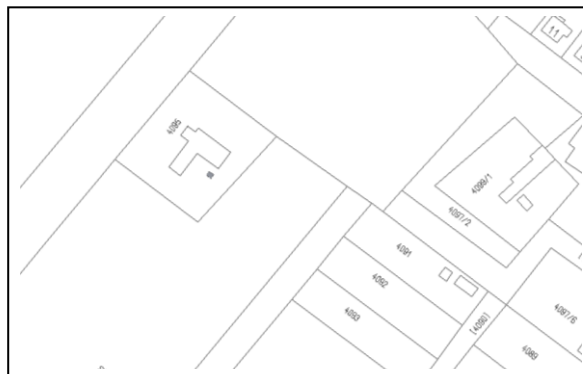
Műszaki állapot: közepes

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** TÜZÉP-ablakok
cseréje.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BODOGLÁR – FESZÜLET
(hrsz.: 4095)

Beépítés jellege: szabadonálló objektum

Megnevezés: feszület
Rendeltetés: kő (műkő) kereszt, fém korpusszal
Szintszám: -
Jellemző datálás: 1932.
Jellemző stílus: kései historizáló
Megjegyzés: A bodoglári hívek emelték a Mohácsi vész előtt itt állt Bodoghfalva emlékére.

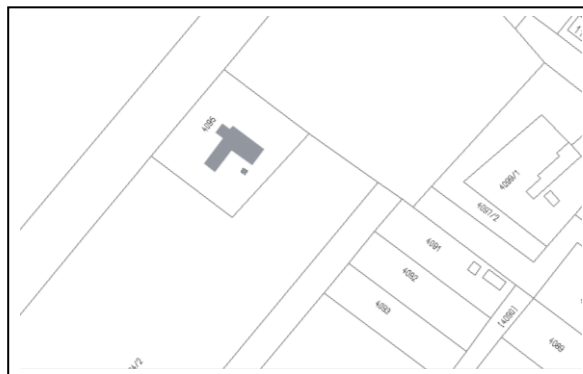
Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: kőtisztítás

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

BODOGLÁR – R. K. TEMPLOM
(hrsz.: 4095)

Beépítés jellege: erdős terület tisztásának közepén szabadonálló beépítésben.

Megnevezés: Jézus Szíve Római Katolikus templom
Rendeltetés: templom
Szintszám: földszintes, harangtoronnyal
Jellemző datálás: 1948.
Jellemző stílus: modernizáló, kései art deco
Megjegyzés: Krammer Balázs és neje, Berényi Etelka dományából épült.

Műszaki állapot: közepes

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: fölüújítás

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alá helyezése javasolt.

GÁRGYÁN – VOLT ISKOLA
(hrsz.: 0429/50)

Beépítés jellege: szabadonálló, előkertes iskola és faharangláb.

Megnevezés: volt kigyósgárgyáni katolikus népiskola

Rendeltetés: közösségi ház

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: 1913.

Jellemző stílus: historizáló

Megjegyzés: Varga Mihály esperesplébános kezdeményezésére épült. Különlegesség, hogy az iskola egykori kápolnája is fönntmaradt.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

**KÍGYÓSPUSZTA – HOLD UTCA 15. – R.K.
TEMLOM**
(hrsz.: 4529)

Beépítés jellege: szabadonálló, előkertes templom.

Megnevezés: Keresztelő Szent János fővétele római katolikus templom

Rendeltetés: templom

Szintszám: földszintes, harangtoronnyal

Jellemző datálás: 1941.

Jellemző stílus: kései historizáló, neoromán-neogót

Megjegyzés:

Műszaki állapot: megfelelő

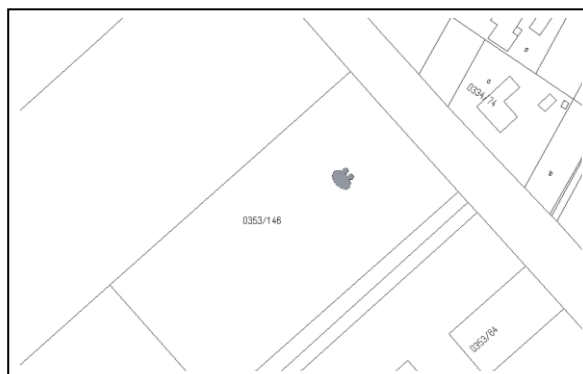
Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.

KÜLTERÜLET – „'56-OS” KÁPOLNA
(hrsz.: 0353/146)

Beépítés jellege: szabadonálló, előkertes kápolna.

Megnevezés: Kapisztrán Szent János római katolikus kápolna

Rendeltetés: '56-os emlékkápolna

Szintszám: földszintes, toronypárral

Jellemző datálás: 2002.

Jellemző stílus: posztmodern, organikus

Megjegyzés: Csete György, a korai magyar organikus építészet meghatározó alakja tervezte.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: -

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alatt áll.

KÜLTERÜLET – „'56-OS” MÚZEUM
(hrsz.: 0334/74)

Beépítés jellege: szabadonálló, előkertes egykori iskola.

Megnevezés: volt „tanyasi” iskola
Rendeltetés: '56-os emlékmúzeum
Szintszám: földszintes
Jellemző datálás: -
Jellemző stílus: erősen átépített
Megjegyzés: egykori tanyasi iskolából alakították át az épületet az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékmúzeumává.

Műszaki állapot: megfelelő

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: tetőhéjalás cseréje.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alatt áll.

**KÜLTERÜLET – SZANKI ÚT - KISVASÚT
ÁLLOMÁS**
(hrsz.: 0228/67)

Beépítés jellege: szabadonálló, előkertes
vasúti felvételi épület.

Megnevezés: kisvasút felvételi
épülete

Rendeltetés: használaton kívüli vasúti
felvételi épület

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: 1928

Jellemző stílus: kései historizáló, ún.
„svájci” stílusú faszerkezetekkel

Megjegyzés: a Kecskemét-
Kiskunmajsza kisvasút 1928 és 2009
között működött. A vonal bezárása
óta az épületek és a pálya gazdátlanul
pusztul.

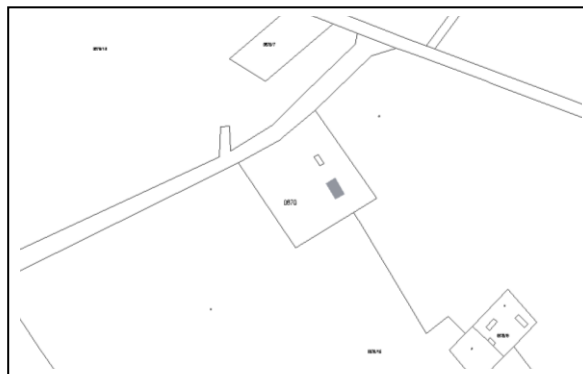
Műszaki állapot: rossz

**Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi
érték kibontakoztatására:** az épület
funkciójának megtalálása és teljes, értékőrző
förlújítás.

Örökségvédelmi státusz:
Helyi védelem alatt áll.

KÜLTERÜLET – VOLT ISKOLA
(hrsz.: 0670)

Beépítés jellege: szabadonálló épület.

Megnevezés: volt Felső Bodoglári iskola

Rendeltetés: ismeretlen

Szintszám: földszintes

Jellemző datálás: XX. század első harmada

Jellemző stílus: kései historizáló, „népies” hatásokat mutató tornáccal

Megjegyzés: jellegzetes tanyasi iskolaépület

Műszaki állapot: rossz

Javasolt műszaki beavatkozás az örökségi érték kibontakoztatására: az épület funkciójának megtalálása és teljes, értékőrző förlújítás.

Örökségvédelmi státusz:

Helyi védelem alá helyezése javasolt.